

Heidi Korhonen

KUNNAN TALOUDEN TASAPAINO

-retorinen analyysi kaupunginvaltuuston kokouksesta

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro Gradu -tutkielma
Kesäkuu 2019

TIIVISTELMÄ

Korhonen Heidi: Kunnan talouden tasapaino -retorinen analyysi kaupunginvaltuuston kokouksesta
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Hallintotieteiden maisteri, julkinen talousjohtaminen
Kesäkuu 2019

Tutkimuksen tarkoitus oli vastata kysymykseen, miten kunnan talouden tasapainosta puhutaan kaupunginvaltuuston kokouksessa. Olin kiinnostunut siitä miten kuntapoliitikot puheessaan käyttävät retorisia keinoja ja miten puheessa rakennetaan kuvaa talouden tasapainosta, poliitikkojen vastuusta ja talouden tasapainottamisen keinoista. Kyseessä on kvalitatiivinen toiminta-analyttinen tutkimus. Aiempi tutkimus kuntatalouden tasapainoon liittyen keskittyy hyvin paljon mittaamiseen ja erilaisiin tunnuslukuihin. Diskurssianalyttinen tutkimus voi antaa uutta näkökulmaa aiheeseen. Retoriikan analyysi sopii erityisen hyvin poliittiseen puheeseen ja sitä olen hyödyntänyt tässä tutkimuksessa. Aineistonani oli Tampereen kaupunginvaltuuston kokous videoituna. Etsin kuntapoliitikkojen puheesta erilaisia retorisia keinoja, mutta en ollut kiinnostunut niistä pelkästään, vaan näiden keinojen käytöstä toimintana ja toiminnan seurauksista. Kuntapäätäjien puheella on todellisia käytännön vaikutuksia siihen, miten asioista päätetään ja miten päätökset vaikuttavat kuntatalouteen, ja sitä kautta kuntalaisten elämään.

Tutkimukseni kohteena olevassa valtuutettujen puheessa mittaaminen, tilinpäätöstiedot ja erilaiset talouden tunnusluvut tulivat jossain määrin näkyviin, mutta pääsääntöisesti talouden tasapainoa kuvattiin muunlaisella puheella. Määrällistäminen, metaforat ja puhujakategorioilla oikeuttaminen olivat erityisen paljon käytössä löytämistäni retorisisista keinoista. Aineistossa esiintyneet metaforat olivat kuvaavia ja jonkun valtuutetun käyttämiä metaforia hyödynnettiin myöhemmin muiden puhujien puheessa. Puhujakategorioilla oikeuttaminen retorisisena keinona sisälsi hyvin eri tyyppisiä kategorioita.

Kaupunginvaltuutetut puhuivat Tampereen talouden tasapainosta ristiriitaisesti jakautuen kahden kategorian kannattajiin. Toisaalta puhuttiin kaupungin olevan ”suossa”, eli tilanne kuvattiin huonona. Samanaikaisesti taloudellisen tilanteen esitettiin olevan hallinnassa. Talouden tasapainottamisen tarpeen välttämättömyys näyttäytyi puheessa kuitenkin yhteisesti jaettuna todellisuutena. Kokouksessa käsiteltiin virallisesti Tampereen talouden tasapainottamisohjelmaa, mutta kaikki eivät halunneet puhua talouden tasapainottamisohjelmasta. Erilaisin perustein esitettiin, että sen sijaan tulisi puhua säästöohjelmasta, tehostamisohjelmasta tai sopeuttamisohjelmasta. Puheessa halutaan korostaa, että syy talouden tasapainottamisen tarpeeseen ei ole nykyisten valtuutettujen, mutta on vastuullista reagoida tilanteeseen. Keskeisessä asemassa puheessa vastuuseen liittyen on kategorisointi populismiin ja vähempiosaisten puolustamiseen ja ”vastuun pakoilu” esiintyi puheessa. Puheessa rakentuu kuva, että poliitikkojen vastuu käytännössä toteutuu hyväksymällä kokoukseen tuotu talouden tasapainottamisohjelma kokonaisuudessaan. Talouden tasapainottamisen keinona esitetään säästöt, mutta tuodaan esiin, että talouden tasapainottaminen ei voi olla pelkkiä säästöjä. Konkreettisten keinojen lisäksi puhutaan arvovalinnoista.

Avainsanat: kuntatalous, kaupunginvaltuusto, talouden tasapaino, poliittinen päätöksenteko, retorinen analyysi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	4
1.1 Johdanto	4
1.2 Tutkimuskysymys	5
1.3 Aineisto	5
2 KUNTATALOUS JA POLIITTINEN PÄÄTÖKSENTEKO.....	7
2.1 Kunnan talouden tasapaino aiemmissä tutkimuksissa	7
2.2 Niukkuus ja poliittinen päätöksenteko kunnissa	11
2.3 Kuntatalous Suomessa	14
2.4 Aiempaa tutkimusta talouteen ja politiikkaan liittyvästä puheesta	16
3 DISKURSSIANALYYSI.....	18
3.1 Sosiaalinen konstruktionismi	18
3.2 Diskurssianalyysin suuntausten eroja ja yhtäläisyyksiä	18
3.3 Politiikkaprosessit ja diskurssianalyysi	20
3.4 Retoriikan analyysi	21
3.5 Retorisen vakuuttamisen keinoja	22
4 AINEISTON ANALYYSI.....	26
4.1 Kaupunginvaltuuston kokouksen kulku ja osallistujat	26
4.2.1 Tilanne vaatii toimenpiteitä	29
4.2.2 Talous suossa ja hallinnassa	30
4.2.3 Keskustelu oikeista sanavalinnoista	33
4.3 Poliitikkojen vastuu talouden tasapainosta	35
4.3.1 Syyllisyys ja vastuu reagoida taloudelliseen tilanteeseen	35
4.3.2 Kipeä kompromissi ja Pandoran lipas	37
4.4 Talouden tasapainottamisen keinot ja arvovalinnat	38
4.4.1 Ei pelkkiä säästöjä	39
4.4.2 Veroprosentin korottaminen	40
4.4.3 Asiakasmaksujen korotukset	41
4.4.4 Hallintokulujen pienentäminen	43
4.4.5 Nekalan kirjaston lakkauttaminen	44
4.4.6 Investointikatto	45
4.4.7 Muita keinoja	46
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	48
LÄHTEET	53

1 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

1.1 Johdanto

Suomen kunnissa kamppaillaan talouden tasapainoon liittyvien ongelmien kanssa ja taloutta on tarpeen tasapainottaa. Ensin tulee tietysti kysyä mitä tasapainoinen talous on? Tähän ei ole olemassa yhtä selvää vastausta ja on kiinnostavaa, miten eri tavoin sitä voidaan määritellä. Kunnalla on tietyt tehtävät, jotka sen tulee toimeksiantotaloutena kyetä hoitamaan. Tähän liittyy läheisesti poliittinen päätöksenteko, josta Suomen kunnissa vastaa kuntalaisten demokraattisesti valitsevat päättäjät. Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut siitä, miten nämä poliittiset päättäjät puhuvat kuntatalouden tasapainosta.

Tässä ensimmäisessä pääluvussa esittelen tutkimuksen toteuttamista. Käyn läpi tutkimuksen taustaa, esittelen tutkimuskysymykseni ja kerron lyhyesti aineistostani, joka on kaupunginvaltuuston kokous videoituna. Toinen pääluke muodostuu kunnan taloutta ja poliittisesta päätöksentekoa koskevista teemoista sisältäen aikaisemman tutkimuksen esittelyä näistä aihepiireistä. Toisen pääluvun alaotsikot ovat Kunnan talouden tasapaino aiemmissa tutkimuksissa, Niukkuus ja poliittinen päätöksenteko kunnissa, Kuntatalous Suomessa ja Aiempaa tutkimusta talouteen ja politiikkaan liittyvästä puheesta. Kolmannessa pääluvussa esittelen diskurssianalyysia ja sen alle kuuluvaa retoriikan analyysia. Empiirinen osuus on retorinen analyysi Tampereen kaupunginvaltuuston kokouksesta ja esittelen analyysini tuloksia neljännessä pääluvussa. Viides luku muodostuu johtopäätöksistä ja pohdinnasta.

En ole löytänyt aikaisempaa diskurssianalyttista tutkimusta kuntatalouteen liittyen, jossa aineistona olisi kaupunginvaltuuston kokous. Kuntatalouteen liittyvät aiemmat diskurssianalyttiset tutkimukset ovat olleet lähinnä graduja, joissa on käytetty aineistona sanomalehtien kirjoituksia. Itsekin pohdin aluksi myös aiheeni tutkimista median kuvaamana, mutta en ollut yhtä kiinnostunut siitä kuin tästä valitsemastani vaihtoehdosta ja halusin mieluummin tuoda kuntatalouden tutkimuksen kentälle jotain mitä ei vielä ole. Diskurssianalyttisen tutkimuksen tuominen mukaan talouden tasapainon tutkimuksen kenttään antaa uutta näkökulmaa aiheeseen.

Tampereen talouden tasapainottamisohjelma on ajankohtainen ja julkisen talousjohtamisen tutkimukseen soveltuva aihe. Tämä on melko iso tema jota voisi tutkia monesta näkökulmasta ja erilaisia aineistoja käyttäen. Tuloksia voisi mahdollisesti hyödyntää laajemmin kuntataloudessa muuallakin kuin Tampereella, mutta yleistäminen ei ole ainakaan ensisijaisesti tavoitteena. Tutkimukseni on kvalitatiivinen ja tutkimusotteeni on toiminta-analyttinen. Tavoitteena on siis yksittäisten tapausten, tilanteiden ja toiminnan kuvaus, tulkinta ja ymmärrettäväksi tekeminen.

1.2 Tutkimuskysymys

Tavoitteeni on tässä tutkimuksessa vastata seuraavaan kysymykseen:

Miten kuntatalouden tasapainosta puhutaan kaupunginvaltuuston kokouksessa?

Alakysymyksinä tässä tutkimuksessa on nämä kolme kysymystä:

Millainen kuva talouden tasapainosta rakentuu kuntapoliitikkojen puheessa?

Miten puheessa näkyy poliitikkojen vastuu kunnan talouden tasapainosta?

Millaisia keinoja talouden tasapainottamiseksi esitetään ja miten niistä puhutaan?

1.3 Aineisto

Haluan tässä tutkimuksessa virallisten asiakirjojen sijaan keskittyä kuntapäättäjien puheeseen. Tampereen kaupunginvaltuusto on päättänyt kokouksessaan virallisen asiakirjan hyväksymisestä, mutta samalla se muodostaa puheella tietynlaisen käsityksen kunnan talouden tasapainosta. Käsiteltävänä olevasta talouden tasapainottamisohjelmasta nostetaan esiin tiettyjä asioita, ja toisaalta taas jätetään nostamatta joitakin muita asioita. Kuntapäättäjien puheella on todellisia käytännön vaikutuksia siihen, miten asioista päätetään ja miten päätökset vaikuttavat kuntatalouteen, ja sitä kautta kuntalaisten elämään.

Muita tapoja tutkia kuntatalouden tasapainoa kuntapäättäjien näkökulmasta olisivat esimerkiksi haastattelut, kyselylomakkeet tai kuntapäättäjien internetissä julkaisemat tekstit esimerkiksi blogeissaan. Halusin käyttää aineistoa, joka on luonnostaan olemassa, enkä ole tutkijana ollut sen syntyyn ja sisältöön vaikuttamassa. Minua kiinnostaa myös kaupunginvaltuuston kokouksen aikainen

vuorovaikutus, jonka seurauksena kokonaiskuva Tampereen talouden tasapainottamisesta muodostuu.

Kiinnostukseni tutkimukseni aiheeseen syntyi Tampereen kaupunginvaltuuston kokouksien kuuntelemisesta. Aluksi niiden käyttäminen aineistona tuntui hankalalta, koska kokoukset ovat aina erittäin pitkiä ja puheenvuoroja käytetään paljon talousasioita käsiteltäessä. Aineistoa on saatavilla siis todella paljon jo yhdestäkin kokouksesta ja se on vapaasti saatavilla Tampereen kaupungin internetsivujen videoarkistosta. Päädyin kuitenkin valitsemaan aineistokseni yhden kaupunginvaltuuston kokouksen niiltä osin kuin siinä käsiteltiin talouden tasapainottamista.

23.4.2018 pidetyssä kokouksessa valtuusto hyväksyi Tampereen tasapainottamisohjelman ja tuolloin kokous kesti kokonaisuudessaan 5h 45min. Kokouksessa tosin puhuttiin muistakin asioita. Tampereen talouden tasapainottamisohjelmaa käsiteltäessäkin ajauduttiin pois aiheesta useampaan kertaan. Lisäksi konsultti Eero Laesterä piti asiantuntija-puheenvuoronsa asian käsittelyn alkuvaiheessa. Kokouksen esityslistassa kohtaan §74 Talouden tasapainottamisohjelman toteuttaminen päästiin videolla ajassa 0:12:31 ja sen käsittely päättyi ajassa 4:33. Kokonaisuudessaan asiaa käsiteltiin siis reilu neljä tuntia. Tästä rajaan pois Eero Laesterän puheenvuoron pois, koska tutkin miten kaupunginvaltuutetut puhuvat, mutta esitys on vain noin 5 minuuttia. Käsittelyn lopussa äänestettiin ja sen vuoksi loppupuolella puhetta oli vähemmän.

Joidenkin valtuustoryhmien asian käsittelyn aluksi pitämät ryhmäpuheet löytyvät valmiiksi tekstimuotoisena internetistä. Yksittäisiä valtuutettujen puheenvuoroja ei minulla ole ollut käytössä kirjallisessa muodossa. Olen kirjoittanut ylös tutkimukseni kannalta olennaisina pitämiäni osia sen vuoksi, että saisin paremman kokonaiskuvan kokouksesta. Lisäksi olen tarvinnut kirjallisessa muodossa ne kohdat puheesta, jotka olen ottanut sitaatteina aineiston analyysiini. Välillä olen katsellut videota kokouksesta ja välillä pelkästään kuunnellut puhetta. Usein on ollut tarvetta pysäyttää kuuntelu ja kuunnella uudestaan mitä sanottiin. Aineistoni on julkisesti kaikkien saatavilla. Tämä on mahdollistanut sen, että olen voinut laittaa sitaattien perään puhujan sukunimen ja hänen edustamansa puolueen.

2 KUNTATALOUS JA POLIITTINEN PÄÄTÖKSENTEKO

Tässä luvussa esittelen aiempaa tutkimusta kunnan talouden tasapainoon ja laajemmin kuntatalouteen liittyen. Ensimmäisessä alaluvussa aloitan kansainvälisestä tutkimuksesta ja siirryn sitten suomalaiseen kontekstiin sijoittuvaan tutkimukseen. Toisessa alaluvussa aiheena on Niukkuus ja poliittinen päätöksenteko kunnissa. Kolmannessa alaluvussa keskityn Suomen kuntatalouteen ja sen alla esittelen tarkemmin myös Tampereen kaupungin taloudellista tilannetta. Viimeisessä alaluvussa siirryn käsittelemään aiempaa puheeseen keskittyvää tutkimusta, joka liittyy talouteen ja poliittiseen päätöksentekoon.

2.1 Kunnan talouden tasapaino aiemmissä tutkimuksissa

Julkisen talouden tasapainosta puhutaan aiemmissä tutkimuksissa monia eri termejä käyttäen. Voidaan käyttää termiä ”financial condition” tai ”economic condition”. Samaan asiaan voidaan viitata myös käyttämällä termiä ”financial health”, tai ”fiscal health”. Näiden lisäksi puhutaan talouden kestävyydestä käyttäen englanniksi termiä ”financial sustainability”. Kansainvälisen laajan finanssikriisin yhteydessä vuodesta 2008 alkaen on puhuttu paljon talouden kestävyysvajeesta (”sustainability gap”).

Kunnan talouden, tai ylipäätään julkisen talouden, määrittelylle on erilaisia tapoja ja siitä käytetään eri termejä. Ei ole olemassa yksimielisyyttä talouden tasapainosta. Tämä on havaittavissa hyvin kaikessa aihepiiriin liittyvässä tutkimuksessa. Suomessa kuulee talouden tasapainoon liittyvässä keskustelussa usein sanaa kriisikunta. Suomessa on havaittu kunnilla olevan liikaa velkaa ja tämä on ollut paljon esillä mediassakin. Liiallinen velka voidaan siis nähdä asiana, joka ei talouden tasapainoon kuulu. Talouden ei myöskään nähdä olevan tasapainossa silloin, jos tuloslaskelmassa on alijäämää.

Suomessa kunnilla on velvollisuus alijäämän kattamiseen. Kuntien taloutta koskevassa keskustelussa keskitytään usein tuloslaskelmaan ja miinusmerkkiseen tulokseen. Sekään ei kuitenkaan olisi pelkästään hyvä asia, jos tulos olisi todella hyvä. Tällöin voisi pohtia onko kuntalaisilta kerätty liikaa veroja suhteessa menoihin tai ovatko kuntalaiset saaneet riittävän hyviä palveluita. Kunnan tehtävä

ei ole tuottaa voittoa. Julkisen talouden tasapainoa määriteltäessä ei siis ole mahdollista toimia samoilla ehdoilla kuin yrityksissä. Tämä tuo haastetta talouden tasapainon määrittelyyn.

Talouden tasapaino ("financial condition") voidaan määritellä virta-varanto-teoriaan pohjautuen. Tällöin ajatellaan talouden olevan tasapainossa, jos paikallistalous kykenee selviytymään sen velvoitteista koskien rahoitusta, palveluja ja pääomaa ja se on mahdollista tulkita vuosittaisesta tilinpäätöksestä, josta virta-varanto-resurssit näkyvät. (Rivenbark, Roenigk & Allison 2010, 155.)

USA:ssa kirjanpitostandardien asettajana toimii GASB (The Governmental Accounting Standards Board). Mielenkiintoinen näkökulma asiaan on, että GASB on julkaissut vuonna 2006 raportin, jonka mukaan julkisyhteisöjen ei pitäisi ottaa suoraan standardeja, jotka on tarkoitettu yrityksille, koska julkisyhteisöt ovat niin erilaisia. (Oulasvirta 2012, 158.) Suomessa siirryttiin 1997 varsinaisesti yrityksille tarkoitettuun liikekirjanpitoon.

Lähtökohtana Rivenbarkin ym. (2010) tutkimuksessa on, että Governmental Accounting Standards Board (GASB) ovat antaneet USA:ssa vahvemman mallin taloudelliseen raportointiin, mutta paikallistalouksissa kamppaillaan edelleen sen kanssa, miten määritellä, tulkita ja kommunikoida systemaattisella tavalla taloudellista tasapainoa. Kyseisessä tutkimuksessa pyritään rakentamaan viitekehystä avuksi tähän edellä mainittuun paikallistalouksien haasteeseen. Empiirinen osuus on melko pieni. Empiiriseen osuuteen on valittu pieni kylä Pohjois-Carolinassa. Tämän kunnan kohdalla tarkastellaan aiemmin luotua viitekehystä käytännössä. Vertailukuntina on neljä muuta kuntaa.

Kyseisessä tutkimuksessa on esitelty tarkemmin GASB-standardeja ja tultu siihen tulokseen, että ne ovat monimutkaisia. Todetaan, että niiden tulkitsijoilla tulee olla riittävä tietämys aiheeseen liittyen, että olisi mahdollista saada selvyttä taloudellisesta tasapainosta. Päättäjät tarvitsevat ymmärrettävää ja käyttökelpoista tietoa taloudesta. Ei riitä, että talouden tasapaino määritellään, vaan sitä tulisi myös pystyä mittaamaan ja välittämään sitä systemaattisesti eteenpäin. (Rivenbark ym. 2010, 169.)

Talouden tasapainon mittaamisessa on erotettavissa virta ja varanto (Rivenbark ym. 2010, 159). Virroilla käsitetään tiettyä ajanjaksona tapahtuneita vaikutuksia ja varannoilla tiettyä ajankohtana vallitsevia tilanteita. Näiden mittaamiseen on erilaiset tunnusluvut. Tunnuslukujen laskeminen ja niiden näkeminen antavat paremman kuvan talouden tasapainosta kuin pelkästään tilinpäätöksen tarjoama aineisto. Tämän kyseisen tutkimuksen heikkoudeksi nähtiin, että siinä ei huomioida erilaisia ympäristötekijöitä, vaan oletetaan esimerkiksi finanssipolitiikan olevan samanlaisia kaikissa paikallistalouksissa. Kyseessä on tietoinen valinta, joka on nähty hyväksi kyseisessä tutkimuksessa, koska siinä halutaan keskittyä erilaisiin tunnuslukuihin. (Rivenbark ym. 2010, 164.)

Tutkimuksen liitteenä on esittely visuaalisesta raportointityökalusta. Tätä testattiin tutkimuksen empiirisessä osuudessa käytännössä. Tuloksena oli, että hallituksen jäsenet kysyivät enemmän kysymyksiä talouden tasapainoon liittyen kuin aiemmin. Visuaalisen raportointityökalun ajatuksena on, että siinä ovat selkeästi esitettynä tärkeimmät talouden tunnusluvut eikä siinä ole liikaa informaatiota. (Emt.)

IFAC (International Federation of Accountants) on määritellyt 3 ulottuvuutta talouden kestävyyyteen (financial sustainability). Nämä ulottuvuudet ovat palvelut, tulot ja velat. Tilinpäätöksen lukujen nähdään kuvaavan hyvin näitä ulottuvuuksia. Jos siis halutaan kertoa jotakin talouden tasapainosta kunnassa, niin tulisi käydä läpi palvelut, tulot ja velat. Näistä syntyy talouden tasapaino ja niihin vaikuttamalla voidaan tasapainottaa taloutta. (Navarro-Galera, Rodríguez-Bolívar, Alcaide-Muñoz & López-Subires 2016.)

Talouden tasapainon määrittelyä ainoastaan tilinpäätöksestä saatavan tiedon pohjalta on kritisoitu. On nähty tärkeäksi ottaa huomioon tilinpäätöksen ulkopuolisia tekijöitä. Poliittiset ja sosioekonomiset tekijät vaikuttavat talouden tasapainoon. Ei voi kuitenkaan sanoa yksiselitteisesti jonkin tekijän vaikuttavan tietyllä tavalla. Espanjan ja Italian kohdalla huomattiin, että poliittisilla ja sosioekonomisilla tekijöillä ei ollut aina samaa vaikutusta hallinnollisten alueiden talouden tasapainoon molemmissa maissa. Tutkimuksessa on verrattu erilaisten tekijöiden vaikutusta taloudelliseen tilanteeseen. Kokoon liittyen on käytetty muuttujina asukaslukua ja väestötiheyttä. Poliittisiin tekijöihin on valittu mukaan puoluekanta ja sukupuoli. Sosio-ekonomisista tekijöistä mukana on työttömyysaste ja bruttokansantuote (BKT). Maiden kohdalla löytyi eroja, Esimerkiksi väestötiheys oli merkittävä tekijä Italiassa velan määrän suhteen, mutta ei Espanjassa. Sen sijaan Espanjassa puoluekannatus ja työttömyys olivat merkittäviä talouden tasapainoon vaikuttavia tekijöitä, kun taas Italiassa eivät olleet. (Brusca, Manes Rossi & Aversano 2015.)

Esittelin edellä kolme kansainvälistä tutkimusta, joissa on käsitelty talouden tasapainon mittaamista ja pyritty määrittelemään mitä talouden tasapaino on. Mittaaminen on ollut keskeistä kaikessa tutkimuksessa, mitä olen talouden tasapainoon liittyen löytänyt. Erityisesti on korostettu mittaamisen haastavuutta ja tunnuslukuja. Jonkin verran tutkimuksessa on huomioitu myös politiikan osuutta talouden tasapainossa.

Poliittisten tekijöiden vaikutusta on tutkittu Espanjan kontekstissa (Garcia-Sanchez, Mordan & Prado-Lorenzo 2012). Tutkimuksessa selvitetään poliittisten valtasuhteiden ja ideologioiden vaikutusta paikallisen talouden tasapainoon Espanjan suurimmissa kaupungeissa. Kyseessä on melko pitkän aikavälin tarkastelu, koska halutaan selvittää tilanne vuosina 1988–2008. Tarkoitus on siis

selvittää, miten talouden tasapaino on muuttunut kyseisen ajanjakson aikana eri puolueiden ja niiden ideologioiden ollessa vahvemmissa asemissa. Espanjassa kerrotaan olevan 8112 kuntaa. Suurin osa kunnista on sellaisia, joissa asukasluku on pieni. Nämä kunnat tekevät keskenään yhteistyötä palveluiden tuottamisessa. Kyseisessä tutkimuksessa nämä pienet kunnat kuitenkin rajautuvat tarkastelun ulkopuolelle, koska tarkastelun kohteena on Espanjan suurimmat kunnat.

Tässä Espanjan kontekstiin sijoittuvassa tutkimuksessa otetaan lähtökohdaksi joitakin malleja talouden tasapainon mittaamiseen ja analysoidaan talouden tasapainoa käyttäen seitsemää indikaattoria osoittaen niiden yhteys poliittiseen järjestelmään. Oikeisto-vasemmisto-asetelmien vaikutuksista kerrotaan olevan eri suuntaisia tutkimustuloksia. Eli siis toisten tulosten mukaan sillä on vaikutusta ja toisten mukaan merkittävää vaikutusta ei ole. Näitä tutkimuksia ja tuloksia on kerätty taulukkoon, joka vaikuttaa hyvin kattavalta, koska siinä on esitetty peräti 18 tutkimusta, niiden metodit ja keskeisimmät tulokset.

Tutkimuksen keskeisimpänä tuloksena oli, että vasemmisto-painotteisella poliittisella ideologialla oli negatiivinen vaikutus taloudelliseen tasapainoon Espanjan kunnissa. Tämä oli linjassa joidenkin aiempien tutkimusten tulosten kanssa. Tutkimuksessa havaittiin poliittisilla ideologioilla ja voimasuhteilla olevan ylipäätään merkittävä vaikutus aluetalouksien taloudelliseen tasapainoon Espanjassa. Tämä oli päinvastainen tulos mitä siihen asti oli saatu aiemmissä tutkimuksissa. Tutkimuksessa pohdittiin sen rajoituksia. Yhdeksi huomionarvoiseksi seikaksi mainittiin se, että mukana olivat vain Espanjan suurimmat kaupungit ja näin ollen tulokset saattaisivat olla erilaisia, jos mukana olisi pienempiäkin kuntia. (Garcia-Sanchez, Mordan & Prado-Lorenzo 2012.)

Lotta-Maria Sinervo (2012) on tutkinut kunnan talouden tasapainoa monitulkintaisena ilmiönä. Tutkimuksessa tehtyjen teemahaastattelujen tuloksena on löydetty neljä tulkintatyyppiä kunnan talouden tasapainoon. Esittelen seuraavaksi nämä tulkintatyypit ja niiden keinot kunnan talouden tasapainottamiseksi Sinervon tutkimuksen tulosten mukaan.

Tasapaino ymmärretään mittarina toimivan tuloslaskelman kautta tuloslaskelmalähtöisessä tulkintatyypissä. Mikäli tuotot ja kulut eivät ole tasapainossa, niin talouden tasapaino ei ole kunnossa. Keinoiksi talouden tasapainottamiseksi tarjotaan siten ensisijaisesti lisätä tuloja ja vähentää kuluja. Vastuu talouden tasapainosta nähdään olevan ensisijaisesti talouspäälliköillä, mutta sen halutaan jakautuvan kaikille kunnan toimijoille.

Resurssilähtöisessä tulkintatyypissä kunnan talouden tasapainolla tarkoitetaan rahojen riittävyyttä ja olennaista on kysyä mihin resurssien pitäisi riittää. Kunnan kontekstuaalista tilannetta korostetaan tässä tulkintatyypissä. Keinoksi talouden tasapainottamiseen tarjotaan kunnan tilanteen ja resurssien

kartoittamista ja sen pohtimista, mihin resurssien tulisi riittää. Valtionosuuksien merkitystä korostetaan ja ajatellaan myös valtion olevan vastuussa kunnan talouden tasapainosta.

Tarvelähtöisessä tulkintatyypissä keskeistä on kunnan velvollisuuksien hoitaminen. Sen lähtökohtana on oikeudenmukaisuuden vaatimus. Talouden tasapainottamisen keinona on kasvattaa tuloja, koska palvelut täytyy saada järjestettyä kuntalaisille. Vastuu on kunnan taloudesta vastaavilla.

Vastikelähtöisessä tulkintatyypissä tasapaino tarkoittaa kuntalaisten saamaa vastiketta maksamilleen veroille ja maksuille. Kuntalaisten kokemus riittävästä vastikkeesta on kuitenkin subjektiivinen ja siksi riittävän vastikkeen määrittelemisen on ongelmallista. Tästä tulkintatyypistä oli vaikeaa löytää konkreettisia keinoja talouden tasapainottamiseksi. (Sinervo 2012.)

Kunnan talouden tasapainoon liittyen Laesterä (2012) on tutkinut Suomen kuntien finanssiriskiä. Laesterän tutkimuksessa havaittiin, että kunnan finanssiriskien kanssa korreloivat valituista taustamuuttujista eniten huoltosuhde, koulutustaso ja asukasluvun muutos. Tutkimuksessa erotettiin staattinen finanssiriskiasema (riskinsietokyky) ja varsinaiset dynaamiset finanssiriskit. Yli- tai alijäämä, maksuvalmius ja velkaantuneisuus määrittävät riskinsietokyvyn. Pienin riskiensietokyky todettiin olevan velkaantuneisuudella. Tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella isommissa kaupungeissa oli parempi riskinsietokyky ja pienemmät dynaamiset finanssiriskit kuin pienemmissä kunnissa.

2.2 Niukkuus ja poliittinen päätöksenteko kunnissa

Poliittisella päätöksenteolla on keskeinen asema demokratian toteutumisessa. Tätä asemaa voi uhata virkamiesten valta valmistelussa ja vaaleilla valittujen poliittisten toimijoiden joutuminen vain valmiiden ratkaisujen hyväksyjiksi. Demokratia voi olla heikkoa, jos keskitytään liikaa yksityiskohtiin ja toissijaisiin kysymyksiin. 2000-luvulla vanhoja demokratian sääntöjä ja päätöksentekoa korostavaa edustuksellista demokratiaa on osittain tullut korvaamaan toiminnallisuutta ja osallistumista korostava demokratiakäsitys. Kuntia pidetään yleisesti demokraattisempina instituutiona kuin valtiota. (Aarrevaara ja Stenvall 2007, 94 – 104.)

Kuntien reagointia taloutta uhkaaviin kriiseihin ja niukkuuteen on tutkittu aiemmin siten, että niitä on mahdollista jakaa kolmen eri suuntauksen alle. Ensimmäinen suuntaus yhdistää julkista hallintoa ja organisaatioteorioita korostaen organisaation reaktioita sitä uhkaaviin asioihin. Tämä tutkimus on pääosin kvantitatiivista ja korostaa hallinnon kykyä ylipäättään selviytyä siihen kohdistuvista iskuista.

Toisessa suuntauksessa yhdistyvät politiikka ja organisaatiotieteet keskittyen tarkastelemaan, kuinka poliitikot vastaavat vakaviin kriiseihin ja miten vaikuttavaa se on. Kolmannessa suuntauksessa painottuu kahta muuta suuntausta enemmän taloushallinto ja laskentatoimi. Taloudelliset kriisit ja paineet ovat olleet pitkäkestoisena kiinnostuksen kohteena tutkimuksessa. (Steccolini, Jones & Saliterer 2017, 4.)

Hastings, Bailey, Gannon, Besemer & Bramley (2015) ovat tutkimuksessaan pyrkineet vastaamaan kysymykseen siitä, miten paikallistaloudet Iso-Britanniassa selviytyvät taloutta hallitsevan niukkuuden kanssa ja miten ne pyrkivät taloutta tasapainottamaan. Lisäksi tutkimuksessa on selvitetty kahden erilaisen narratiivin ilmenemistä. Nämä narratiivit ovat pärjääminen (”survival”) ja marginalisoituminen (”marginalisation”). Tutkimuksessa on vahvasti sosiaalipoliittinen lähestymistapa aiheeseen. Iso-Britanniassa kamppaillaan samojen niukkuuden ongelmien ja talouden tasapainottamiseen liittyvien tarpeiden kanssa kuin täällä Suomessa. Taloutta tasapainotetaan samoilla keinoilla ja joudutaan miettimään sosiaalipoliittisia vaikutuksia. Pärjäämisen ja marginalisoitumisen narratiivit ilmenevät myös suomalaisessa kontekstissa keskusteluissa niukkuuden kanssa pärjäämisen ja talouden tasapainottamiseen liittyen.

Hastings ym. (2015) ovat käyttäneet tutkimuksessaan useampaa metodologiaa ja siinä on mukana sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista. Aluksi on haastateltu kuntien päättäjiä ja palvelujen johtajia. Näiden haastattelujen avulla on selvitetty paikallistalouksien strategisia suunnitelmia välillä 2012–2013. Seuraavaksi tehtiin vertaileva analyysi alueiden julkaistuista strategiaan liittyvistä dokumenteista ajalta 2010–2013. Kolmannessa vaiheessa tehtiin vertaileva analyysi kolmen valitun paikallistalouden talous-informaatiosta viiden vuoden jaksolta vuosina 2011–2016.

Erityisesti 2010 vuodesta alkaen niukkuus on ollut keskeistä keskustelussa politiikassa ja julkisessa hallinnossa. Valtion tuet paikallistalouksille ovat vähentyneet ja on käyty keskustelua siitä, millaiset vaikutukset tällä on etenkin niillä alueilla, joilla on jo valmiiksi heikompi tilanne sosio-ekonomisesti. Tutkimuksessa viitataan tässä yhteydessä käsitteeseen ”double crisis of the welfare state”. Tämä käsite on alun perin peräisin Taylor-Goobylta (2013). Gerry Stoker (2012) on esitellyt kaksi erilaista skenaariota tulevaisuuden paikallishallinnosta. Toinen niistä on positiivinen ja toinen taas hyvin negatiivinen. Ensimmäisessä skenaariossa kunnat sopeutuvat ja selviytyvät, kun taas toisessa tulevaisuutta määrittelevät muutokset, jotka aiheuttavat marginalisoitumista.

Kyseisessä tutkimuksessa esitellään kolme strategiaa niukkuuden hallitsemiseen paikallistaloudessa. Näitä strategioita ovat menojen supistaminen, tehokkuus ja investointi. Vertailuun on otettu kolme paikallistaloutta Englannissa: Coventry, Milton Keynes ja Newcastle. Supistamisen strategialla

artikkelissa tarkoitetaan, että vähennetään kunnan roolia siinä mitä palveluita tarjotaan ja kenelle tarjotaan. Tehokkuuden strategiassa vähennetään kustannuksia palvelutason muuttumatta. Investoinnin strategialla tarkoitetaan toimia, joilla autetaan vähentämään palvelujen tarvetta tai kustannuksia tulevaisuudessa. Esimerkiksi teknologiaan investointi voi olla tällainen keino.

Tutkimuksen tuloksissa on nähtävissä siirtymistä tehokkuuden strategiasta enemmän supistamisen strategiaan neljän tarkasteltavan kunnan kohdalla. Investoinnilla taas oli erittäin pieni rooli kaikissa kunnissa. Supistamisen strategiaan liittyy sosiaalinen riski niiden ryhmien kohdalla, jotka ovat heikommassa asemassa ja tarvitsevan eniten julkisia palveluita. Tulosten esittämisen yhteydessä tuodaan vaihtoehdoksi kolmas narratiivi pärjäämisen ja marginalisoitumisen rinnalle. ”Responsibilisation” käsitteen avulla kuvataan sitä tapaa, joka nähdään sopivana lähestymistapana aluetalouksille niukkuudesta selviytymisen haasteisiin. Tässä huomioidaan supistamisen strategiaan sisältyvä sosiaalinen riski. (Hastings ym. 2015.)

Houlberg Kurt, Olsen Asmus, Leth Pedersen & Lene Holm (2016) tutkivat kuntien leikkauksia ja rahankäyttöä. Tutkimusongelmana on selvittää missä poliitikot suosivat leikkauksia ja missä rahan käyttämistä sekä selvittää poliittisen ideologian vaikutusta Tanskan kunnissa. Houlberg ym. (2016) toteavat, että useimmiten kuntataloutta tutkittaessa keskitytään leikkauksiin ja se jää vähemmälle huomiolle mihin kuntapolitikassa rahaa halutaan käyttää niukkuudesta huolimatta. Kyseessä on kvantitatiivinen tutkimus. Aineistona on kysely, joka lähetettiin kunnanvaltuutetuille sähköpostitse täytettäväksi keväällä 2013. Kyselyyn tuli vastauksia 1033 vastausprosentin ollessa 42. Heidän tuli siinä ilmoittaa numeerisesti, miten he jakaisivat kunnan rahoja eri osa-alueiden välillä. Näitä eri alueita oli 10: koulut, päivähoito, vanhustenhoito, haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret, haavoittuvassa asemassa olevat aikuiset ja vammaiset, työttömien palvelut, liikunta ja kulttuuri, tiet, hallinto ja muut.

Tutkimuksen tulosten perusteella poliitikot haluavat kohdistaa leikkauksia eniten hallintoon. Vähiten leikkauksia halutaan kohdistaa ryhmiin haavoittuvassa olevat lapset ja nuoret sekä haavoittuvassa asemassa olevat aikuiset ja vammaiset. Eniten vastauksissa ilmoitettiin kunnanvaltuutettujen haluavan laittaa lisää rahaa kouluihin. ”Muut” kohtaan ilmaistiin haluttavan tehdä leikkauksia myös paljon. Tämän voi tulkita niin, että halutaan saada leikkaukset kohdistumaan epämääräisiin, ei niin näkyviin asioihin. Tuloksissa oli havaittavissa epäsymmetrisyyttä leikkausten ja rahan lisäysten välillä. Sinne mihin ei haluttu laittaa leikkauksia, ei kuitenkaan haluttu laittaa lisää rahaa. Leikkaukset ja rahan lisääminen ovat ikään kuin kaksi eri maailmaa.

Poliittisen ideologian vaikutus oli tutkimuksen tulosten mukaan näkyvissä joiltain osin. Vasemmalla poliittisessa ideologiassa olevat ilmoittivat haluavansa kohdistaa leikkauksia enemmän kohtaan ”muut” kuin poliittisesti oikeammalla olevat. He halusivat siis osoittaa leikkaukset epäselvemmin kuin kohdistuen johonkin tiettyyn kohteeseen. Tähän tiettyyn kohteeseen saattaisi liittyä vahvoja mielipiteitä. Oikeammalla olevat kunnanvaltuutetut taas ilmoittivat heillä olevan vasemmalla olevia enemmän halua tehdä leikkauksia hallintoon. Tutkimuksessa ei selvitetty mielipiteitä veroprosentista, mutta asiaa sivuttiin tuloksissa. (Emt.)

2.3 Kuntatalous Suomessa

Kuntalain 1 § mukaan ”kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla”. Kunta on toimeksiantotalous ja siitä seuraa, että kunnan tulisi pystyä saamaan tuloja sen verran kuin on menoja voidakseen jatkaa toimintaansa (Sinervo 2011, 144). Kuntien tilinpäätöksissä kuvataan kirjanpidollista tasapainoa, kun taas kansantalouden tilinpidossa kuvataan kuntien rahoituksellista tasapainoa. Näiden talouden tasapainoa kuvaavien mittareiden välillä on ristiriita. Samalla, kun kuntien kirjanpidollinen ylijäämä kasvaa, niin myös rahoituksellinen alijäämä kasvaa, eli tapahtuu velkaantumista (Meklin & Pukki 2016.)

Valtuuston tehtäviin kuuluu Kuntalain 14§ mukaan seuraavat tehtävät.

”Valtuusto päättää:

- 1) kuntastrategiasta;
- 2) hallintosäännöstä;
- 3) talousarviosta ja taloussuunnitelmasta;
- 4) omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeesta;
- 5) liikelaitokselle asetettavista toiminnan ja talouden tavoitteista;
- 6) varallisuuden hoidon ja sijoitustoiminnan perusteista;
- 7) sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista;

- 8) palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleisistä perusteista;
- 9) takaussitoumuksen tai muun vakuuden antamisesta toisen velasta;
- 10) jäsenten valitsemisesta toimielimiin, jollei jäljempänä toisin säädetä;
- 11) luottamushenkilöiden taloudellisten etuuksien perusteista;
- 12) tilintarkastajien valitsemisesta;
- 13) tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapaudesta;
- 14) muista valtuuston päätettäviksi säädettyistä ja määrätyistä asioista.”

Kuntalaista on hyvin nähtävillä, että kaupunginvaltuuston tehtävissä taloudella on erittäin keskeinen rooli. Vuonna 2015 voimaan tulleessa uudessa Kuntalaissa on kiinnitetty erityistä huomiota kunnan talouden kestävyuden turvaamiseen ja pitkän aikavälin vastuunkannon korostamiseen. Alijäämän kattamisvelvollisuutta koskevaa sääntelyä on tiukennettu, kriisikuntamenettelyyn on tullut muutoksia ja alijäämän kattamisvelvollisuus koskee myös kuntayhtymiä. (Kuntaliitto 2015.)

Suomen kuntien kehityksessä on havaittavissa polarisoitumista. Kasvukeskukset jatkavat kasvuaan, mutta harvemmin asutuissa paikoissa menetetään asukkaita, palveluja ja elinkeinoja. Väestön määrään liittyvien muutosten lisäksi väestön rakenne muuttuu. Väestön ikääntyminen ja alhainen syntyvyys vaikuttavat väestörakenteeseen ja talouteen. Työttömyys vaikuttaa myös kuntien talouteen. Asukasluvun pienenemisestä seuraa valtionosuuksien väheneminen. Kuntien kehityksessä voi nähdä negatiivisen ja positiivisen kierteen. Voimakkaasti lisääntyvä väestö kasvattaa tuloja, mutta samalla aiheuttaa isoja investointeja. Valtionosuusjärjestelmä ei välttämättä ota riittävästi huomioon kuntien polarisaatiokehityksen tuomia ongelmia. (Sinervo ja Meklin 2017, 82–83.)

Suomen kuntien päättäjien halutessa tasapainottaa talouttaan keinot ovat myös erilaisia eri kunnissa. Kunnissa, joissa asukasmäärä vähenee ja väestö ikääntyy, kunnan talouden tasapaino perustuu työikäisen väestön palveluiden ja hallinnon keskittämiseen ja leikkaukseen resurssien saamiseksi ikääntymisestä aiheutuviin kustannuksiin. Kasvavassa kunnassa saatetaan jossakin osassa kuntaa joutua lakkauttamaan pikkukoulu ja samaan aikaan kuitenkin rakennetaan isoa koulua. Tätä voi kaikkien kuntalaisten olla vaikea ymmärtää ja pitää talouden tasapainon säilyttämistä edistävänä ratkaisuna. Yhteistoiminta-alueisiin kuulumisen aiheuttaa sen, että yksittäinen kunta ei voi tasapainottaa taloutta yksin. Usein keskuskunnat haluaisivat tasapainottaa taloutta, mutta ympäröivät pienemmät kunnat eivät ole valmiita osallistumaan. (Laesterä 2012, 133.)

Tampereen tilinpäätös oli ollut alijäämäinen seitsemänä vuonna peräkkäin. Tällöin kaupungissa tultiin siihen tulokseen, että Tampereella tarvitaan talouden tasapainottamisohjelma. Ohjelman laatimiseen osallistui poliitikkoja ja virkamiehiä, sekä lisäksi käytössä oli ulkopuolinen konsultti. Ohjelmaan jätettiin näkyville vaihtoehtoiset tavat tasapainottaa taloutta toteutettaviksi valittujen keinojen lisäksi. Tampereen kaupunginvaltuusto hyväksyi ohjelman kokouksessaan 23.4.2018 ja tätä kokousta käytän aineistona tässä tutkimuksessa. Vuoden 2018 loppupuolella kävi ilmi, että jo hyväksytty 43,5 miljoonan paketti ei tule riittämään, vaan tarvitaan lisää toimia talouden saamiseksi tasapainoon. (Tampereen kaupunki 2018.)

2.4 Aiempaa tutkimusta talouteen ja politiikkaan liittyvästä puheesta

Taloustieteessä retoriikka tuli mukaan tutkimukseen uutena lähestymistapana 1980-luvulla (esimerkiksi Klamer, McCloskey, Solow 1988). Retoriikkaa tarjottiin vaihtoehdoksi taloustieteessä vallitsevalle positivistiselle lähestymistavalle. Tavoitteena oli saada taloustieteellisestä keskustelusta moniäänisempää. Klamerin kiinnostuksen kohteena oli erityisesti tutkia taloustieteilijöiden erimielisyyksiä ja siihen liittyvää argumentointia. Erityisesti Klamerin ja McCloskeyn aloittaman retoriikka-painotteisen tutkimuksen esiin nostaminen synnytti jonkin verran lisää retorista tutkimusta taloustieteessä.

Harisalo ja Aarrevaara (2015) ovat tutkimuksessaan selvittäneet Suomen kuuden suurimman kaupungin lautakuntien poliittisessa päätöksenteossa ilmenevää katalyyttista puhetta. Heidän tutkimuksessaan aineistona oli kyselylomakkeet, joita analysoitiin tilastollisesti. He toteavat, että katalyyttinen keskustelu, väittely ja dialogi ovat oleellinen osa päätöksentekoa ennen varsinaista päätöksen tekemistä ja vahvistavat päätösten laatua ja vaikuttavuutta. Katalyyttinen puhe eroaa arkisesta puheesta ja on tutkimuksen tulosten perusteella joskus jopa tärkeämpää kuin itse päätökset. Kyseinen tutkimus tuo hyvin esiin sen, miten puhetta voidaan tutkia monella eri tavalla ja kuinka tärkeässä roolissa puhe on poliittisessa päätöksenteossa.

Rae ja Drury (1993) ovat tutkineet lamapuhetta 1990-luvun laman aikaan Iso-Britannian lehdistössä. Tutkimuksen perusteella lamapuheessa näyttäisivät katoavan jyrkät eturistiriidat puolueiden välillä. Esiin tulee kontrastipari me kaikkien puolueiden edustajat – talous, eli liittoudutaan puoluerajoista huolimatta ja ollaan yhdessä taloutta vastaan. Lamapuheessa esiintyy näkemys talouden

hallitsemattomuudesta, mutta samanaikaisesti esiintyy näkemys taloudesta, jota hallitaan tiettyjen tahojen toimesta.

Jokinen (1993) on tehnyt retorista analyysia käyttäen aineistona kunnanvaltuuston kokouksen puhetta asunnottomuudesta. Tässä tutkimuksessa oli löydettävissä asunnottomuuden poistamispuhetta ja realismipuhetta. Ensimmäinen painottui vuoden 1987 kokouksiin ja jälkimmäinen 1992. Tähän Jokinen toteaa yhtenä selityksenä olevan edellä mainitun lamapuheen tyypillisen piirteen, eli liittoutumisen yhdessä taloutta, tai muuta vihollista vastaan. Kiinnostava tulos oli, että poistamispuheessa ja realismipuheessa käytettiin samoihin merkitysmaailmoihin vetoamista. Samalla diskurssilla voidaan ajaa erilaisia ja jopa täysin vastakkaisiakin päämääriä (Billig 1991).

Aiempaa diskurssianalyttistä tutkimusta kaupunginvaltuuston kokouksista on tehty suomalaisissa Pro gradu-tutkielmissa. Esimerkiksi Savonlahti (2014) on käsitellyt valtuuston kokouksen puhetta koululaisille ja opiskelijoille tarjottavasta kasvisruoasta. Hän on osuvasti nimennyt tutkielmansa ”Mörkö valtuustosalissa”. Hän on tuonut esiin yleisösuhdetta ja retorisia keinoja, joita kokouksessa ilmeni. Tutkimuksen tulosten perusteella retoristen keinojen käyttö oli valtuutettujen puheissa runsasta ja monipuolista.

3 DISKURSSIANALYYSI

3.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaalinen konstruktionismi toimii tutkimukseni teoreettisena lähestymistapana. Ideana siinä on, että kielellä rakennetaan sosiaalista todellisuutta. Kieli nähdään tekemisenä tai toimintana (Suoninen 1999, 17). Minun voi tutkijana nähdä myös olevan luomassa sosiaalista todellisuutta sen sijaan, että vain kuvaisin sosiaalista todellisuutta (Jokinen 1999, 41). Sosiaalinen konstruktionismi linkittyy kielelliseen käänteeseen 1960-1970 luvuilla, jolloin mietittiin mitä pitäisi tutkia ja millä menetelmillä. Tuolloin alkoi tapahtua tutkimuksen painopisteen suuntautumista kieleen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Sosiaaliselle konstruktionismille on Burrin (2003) mukaan ominaista, ettei oteta asioita annettuina, vaan ollaan kriittisiä myös sellaisia asioita kohtaan, joita pidetään itsestäänselvyyksinä. Käsitteemme ovat suhteellisia, koska ne ovat historiamme ja kulttuurimme tuottamia. Ei siis ole mahdollista ajatella, että käsitteemme olisi ainoa oikea ja paras mahdollinen. Sosiaalinen konstruktionismi liittyy tiedon ja sosiaalisen toiminnan tiiviisti yhteen. Tiedon ajatellaan syntyvän sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Todellisuudesta voidaan konstruoida erilaisia versioita, eli ei ajatella olevan yhtä oikeaa totuutta. Sosiaalisen konstruktionismin valinta tutkimuksen teoreettiseksi lähestymistavaksi tarkoittaa sitä, että tutkimuskohteena on kieli. Kielen ajatellaan tällöin olevan suhteellista, käyttäjistään riippuvaista, tilannesidonnaista, seurauksia tuottavaa ja sosiaalisen elämämme kannalta merkityksellistä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Seuraavassa luvussa esittelen diskurssianalyysia, jonka lähtökohdaksi on sosiaalinen konstruktionismi.

3.2 Diskurssianalyysin suuntausten eroja ja yhtäläisyyksiä

Diskurssianalyysi jakautuu moniin erilaisiin traditioihin ja painopisteitä on runsaasti erilaisia. Esittelen tässä kuitenkin aluksi sellaisia tekijöitä, jotka yhdistävät kaikkea diskurssianalyysia. Ensinnäkin kieli ymmärretään sosiaalista todellisuutta rakentavana ja seurauksia tuottavana. Diskurssianalyysissa on lähtökohdaksi, että on olemassa rinnakkaisia ja keskenään kilpailevia

merkityssysteemejä. Lisäksi merkityksellisen toiminnan kontekstuaalisuus ja toimijoiden kiinnittyminen merkityssysteemeihin ovat kaikessa diskurssianalyysissä keskeistä. (alun perin Jokinen, Juhila ja Suoninen 1993, 17-18, tiivistelmä Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Diskurssit ovat aina tulkintoja, eli ne eivät ole valmiina olemassa tekstissä tai puheessa. Merkityssysteemit tarkoittavat diskurssianalyysissä, että kieli on moniulotteinen järjestelmä. Siinä on useita elementtejä, jotka ovat kietoutuneet toisiinsa. Todellisuus rakentuu useista merkityssysteemeistä. Usein ne ovat myös keskenään ristiriitaisia. Merkityssysteemi, diskurssi ja tulkintarepertuaari tarkoittavat kaikki suunnilleen samaa, mutta eri traditioissa ja eri tyyppisessä diskurssianalyytisessä tutkimuksessa suositaan eri sanoja. (Jokinen ym. 1993, 27–28.)

Diskurssianalyysi voidaan jakaa myös mikro- ja makrotasoon. Näitä tasoja voi kuitenkin olla vaikeaa täysin erottaa toisistaan, sillä makrotason diskurssit kuitenkin muodostuvat tekstistä, jossa joskus yksi sana voi olla erittäin merkittävä isomman kokonaisuudenkin kannalta. Tässä tutkimuksessa diskurssianalyysi sijoittuu johonkin mikro- ja makrotason keskivaiheille edustamatta kumpaakaan ääripäätä.

Diskurssianalyytinen tutkimus voidaan hahmottaa kolmiona. Kolmion kärkinä ovat merkitykset, kommunikatiivisuus ja kulttuurisuus. Kaikki siinä nähdään toisiinsa kietoutuneina. Merkitykset eivät siis ole mitä tahansa merkityksiä, vaan kulttuurisista merkityksistä, jotka rakentavat yhteistä sosiaalista todellisuutta. Nämä kulttuuriset merkitykset taas sidotaan ihmisten väliseen toimintaan: kommunikatiiviseen puheeseen, keskusteluun tai kirjoituksiin. (Jokinen & Juhila 1999, 54.)

Diskurssianalyysin eri painotuksissa eräs ero on, että painottuuko retoriikka vai responsiivisuus. Molemmille on yhteistä, että suuntaudutaan merkitysten tuottamisen tapoihin, eli molemmissa kysytään miten-kysymyksiä. Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymykseni on juuri tällainen miten-kysymys. Retoriikassa keskeistä ovat ne tavat, millä merkityksiä tai tiettyjä versioita todellisuudesta perustellaan ja puolustetaan. Responsiivisuus taas keskittyy merkitysten rakentamiseen yhdessä. (Jokinen ja Juhila 1996; Shotter 1993.) Oma tutkimukseni painottuu retoriikkaan, mutta responsiivisuus on myös vahvasti mukana. Valtuutetut perustelevat ja puolustavat tiettyjä merkityksiä puheessaan, mutta samalla pyritään myös yhteisen sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen vuorovaikutuksessa muiden puhujien kanssa.

3.3 Poliittikkaprosessit ja diskurssianalyysi

Poliittikkaprosessit sisältävät ristiriitoja ja kamppailua. Samalla kuitenkin muodostetaan myös yhteisiä tulkintoja. Poliittiset keskustelut edellyttävät, että omataan edes jossain määrin jaettuja käsityksiä. Keskityttäessä jaettuihin merkityksiin voidaan puhua hegemonisista tulkinnoista. Hegemonisia tulkintoja ovat kyseisen poliittikkaprosessin kontekstissa uskottavina ja rationaalisina näyttäytyvät käsitykset ja merkitykset. (Häikiö & Mikola 2014, 65.)

Argumentatiivinen diskurssianalyysi (Hajer 1995) korostaa näkökulmaa, jossa ollaan kiinnostuneita poliittikkaprosessin ”sulkeumien” ehdoista. Nämä sulkeumat rajaavat millaiset argumentit ja puhujasetelmat ovat hyväksyttäviä, uskottavia tai ylipäättään mahdollisia (Häikiö & Mikola 2014, 66). Jaettuja käsityksiä Hajer (1995) kutsuu tarinalinjoiksi. Kyseessä ovat todellisuutta kuvaavat narratiivit, joiden avulla toimijat saavat jaettua ymmärrystä helpottamaan keskustelua kyseessä olevasta aiheesta. Tällöin voidaan yhdessä määritellä jonkin asian ongelmallisuutta tai erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Kyse ei ole yksittäisten toimijoiden tarinalinjoista, vaan ne ovat kytkeytyneitä vuorovaikutukseen ja kontekstiin missä keskustelu käydään. (Häikiö & Mikola 2014, 67.)

Tarinalinjat, tai diskurssit, yhdistävät toimijoita diskurssikoalitioksi. Diskurssikoalition jäseniä yhdistää kieli, yhteiset käsitteet ja termit, vaikka jäsenet muuten voivat olla hyvinkin erilaisia. Diskurssikoalitiot kehittävät ja ylläpitävät tiettyjä tapoja puhua ja ymmärtää asioita. Hajer on muodostanut teoreettis-metodologisen käsitteistönsä yhdistämällä Michel Foucault’n ajatuksia ja sosiaalipsykologista diskurssianalyysia. Sosiaalipsykologisessa diskurssianalyysissa keskitytään tarkastelemaan puhujajäsentien rakentumista vuorovaikutustilanteissa (Hajer 1995, 47–54).

Kaupunginvaltuuston kokouksessa puhujilla on tietty institutionaalinen asema, johon kaikille ei ole mahdollisuutta päästä. He käyttävät puheessa valtaa, joka heille on annettu. Voidaan puhua valtuustopuheenrestä viitaten siihen, että puheella on tiettyjä reunaehtoja. Puheenvuorot ovat sillä tavoin formaaleja, että ne pidetään järjestyksessä puheenvuoropyyntöjen mukaisesti. Väleissä voi tosin olla mahdollista luvan saatuaan käyttää lyhyitä kommentteja edellisiin puheenvuoroihin viitaten. Varsinaiset puheenvuorot ovat yleensä etukäteen laadittuja, mutta kokouksen aikana niihin on mahdollista tehdä muutoksia keskustelun etenemisen mukaan. Keskustelua rajaa se mitä kyseisen pykälän alla kokouksen esityslistassa ollaan tekemässä. Jos on tarkoitus hyväksyä jokin kokoukseen tuotu esitys, on keskustelun keskiössä vaihtoehtoina hyväksyä tai hylätä esitys, ja mahdollisesti muuttaa esityksen sisältöä. Puheella on sekä käytännön vaikutuksia, että ideologisia seurauksia, kuten

esimerkiksi puheessa asunnottomien asioista päätettäessä asunnottomien luokittelu. (Jokinen 2016, Fairclough 1992, 145.)

3.4 Retoriikan analyysi

Retoriikan analysoiminen on yksi tapa tehdä diskurssianalyttistä tutkimusta. Poliitikkojen puheista koostuvat tallenteet ovat erityisen houkuttelevia retorisen analyysin kohteita. Tavoitteena on tarkastella merkitysten tuottamisen kielellisiä prosesseja keskittyen siihen, miten eri versiot todellisuudesta yritetään saada vakuuttaviksi ja kannatettaviksi niin, että kuulijat tai lukijat sitoutuvat niihin. Olennaista on nähdä erilaiset argumentoinnit ja selonteot tekemisenä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Jokinen 1999, 125–126.)

Retoriikan analyysissä yleisösuhte on olennainen tekijä. Puhuttua tai kirjoitettua analysoimalla voidaan nähdä, kenelle se on osoitettu, eli millaista yleisöä sillä pyritään vakuuttamaan. (Jokinen, 1999, 50.) Tässä tutkimuksessa yleisöä ovat kaupunginvaltuuston kokouksen osallistujat ja kansalaiset, joiden valtuuttamina valtuutetut tehtävissään toimivat. Kyseistä kokousta kansalaisten on ollut mahdollista seurata paikan päällä tai kaupungin internet-sivuilla videotallenteena ja kokouksesta uutisoitiin paljon paikallisessa mediassa. Lisäksi monet valtuutetut ovat kirjoittaneet kokouksessa pitämistään puheenvuoroista myös blogissaan tai muussa sellaisessa internetissä julkisena saatavilla olevassa lähteessä.

Argumentaatio tapahtuu luonnollisella kielellä ja tulkinnallisuus on aina läsnä. Argumentaation tavoitteena on hyväksyntä esitetyille väitteille, mutta lopullinen tavoite on toiminta. Aristoteleen oppeihin viitaten voidaan sanoa, että etiikassa ja politiikassa valinnat ja kiistat ovat väistämättömiä. Tällöin on välttämätöntä käyttää argumentaatiota, eikä vain mielipiteisiin vaikuttamisen vaan myös toiminnan synnyttämisen vuoksi. Yleisö koostuu niistä ihmisistä, joihin puhuja haluaa vaikuttaa. Poliittiselle puheelle on tyypillistä, että siinä neuvotaan, varoitetaan ja suositellaan jotakin parhaaksi katsottua vaihtoehtoa. Taustalla ovat antiikin kansankokoukset. Yleispätevillä arvoilla on tärkeä rooli argumentaatioissa. Nämä arvot voivat olla joko konkreettisia tai abstrakteja. (Perelman 1996.)

Argumentaatioposition käsite (Billig 1987, 88) oli käytössä aiemmin esittelemässäni Jokisen (1996) tutkimuksessa, jossa tutkittiin asunnottomuuteen liittyvää puhetta kunnanvaltuuston kokouksissa. Puheessa esitetyt argumentit, mielipiteet ja asenteet tulkitaan tilannesidonnaisena asennoitumisena

julkiseen keskusteluun. Tässä asennoitumisessa puolustettavat positiot ovat suhteessa kilpaileviin positioihin. Retoriikassa vastakkaiset näkemykset voivat kummatkin olla järkeviä. Tietty avoimuus kuuluu siis retoriikkaan. (Billig 1987, 93–95.)

3.5 Retorisen vakuuttamisen keinoja

Esittelen retorisen vakuuttamisen keinoja Jokisen (1999) tekemän erittelyn mukaan, jossa Jokinen on käyttänyt apunaan Potterin (1996) kuvaamia keinoja. Potter on keskittynyt enemmän faktan konstruoinen strategioihin, kun taas Jokinen haluaa kuvata retoristen keinojen käyttämistä rajoittumatta tosiasioiden tuottamiseen, vaan toteaa sosiaalisen todellisuuden rakentuvan myös moraalisisista hyveistä.

Esitetyn argumentin vaikuttavuus voi keskittyä enemmän väitteen esittävään henkilöön tai keinoihin, jotka liittyvät esitettyyn argumenttiin. Tällainen karkea jako on mahdollista tehdä, mutta käytännössä nämä kaksi puolta kietoutuvat toisiinsa. Seuraavassa retorisen vakuuttamisen keinoja on esitelty niin, että ensimmäiset neljä keinoa keskittyvät esittäjään ja seuraavat keinot esitetyn argumentin vahvistamiseen.

Etäännyttäminen omista intresseistä liittyy vahvemmin esittäjään. On vaikeaa vakuuttaa yleisö, jos ajatellaan puhujan ajavan omaa tai edustamansa ryhmän etua. Puhujan kannattaa siis häivyttää epäilyt siitä, että kyse olisi hänen omista intresseistään tai sidoksista. Jokinen on tässä kohden käyttänyt esimerkkiä Aamulehden yleisönosastokirjoituksesta. Siinä kirjoittaja kertoo olevansa Martti Ahtisaaren kanssa samaa mieltä, vaikka on aina äänestänyt Kokoomusta ja ei ole mikään Ahtisaari-fani, eli haluaa korostaa puolueettomuuttaan. Puhujan on mahdollista korostaa pyyteettömyyttään ilmaisemalla, miten on täysin omien intressiensä vasaisesti joutunut hyväksymään jotakin, mistä hän nyt vain joutuu raportoimaan. Eriyisen vakuuttavana voitaisiin pitää sellaista, että puhuja ilmoittaisi aiemmin kannattaneensa esimerkiksi jotakin puoluetta, mutta välissä olisi havainnut jotakin ja sen vuoksi olisi muuttunut vastustajaksi. Toisaalta joskus myös sitä, että myöntää avoimesti intressinsä ja sitoumuksensa, voidaan pitää retorisen vakuuttamisen keinona.

Puhujakategorioilla oikeuttaminen on sitä, että jos esittäjä puhuu arvostetusta kategoriasta käsin, niin puhetta pidetään vakuuttavana riippumatta varsinaisesti puheen sisällöstä. Puhujalla katsotaan olevan jossain määrin omistajuus tietoon ammatin, koulutuksen tai asemansa perusteella. Puhuja voi myös

osoittaa, että hänellä on omakohtaista kokemusta asiasta, josta hän puhuu. Esimerkiksi jos yleisönä on vanhempia, niin voi olla vakuuttavaa puhua vanhemman kategoriasta käsin. Sama puhuja saattaa puhua monista puhujakategorioista käsin ja onkin retoriikan analyysin osalta kiinnostavaa mitä puhujakategorioita valitaan missäkin tilanteessa.

Liittoutumisasteen säätelyllä tarkoitetaan puhujan sitoutumista esittämäänsä asiaan. Puhuja voi esittää asian niin, että etäännyttää itsensä siitä ja voi välttyä vastuulta esittäessään asian vain välittäjänä sen sijaan, että esittäisi sen omissa nimissään. Esimerkiksi sosiaalityöntekijä voi ilmoittaa, että asiakkaan mukaan alkoholin käyttö on hallinnassa, eikä suoraan niin, että on hallinnassa.

Konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen kertoo, että ei ole kysymys vain puhujan omasta mielipiteestä. Me-retoriikan käyttö ilmaisee konsensuksella vahvistamista. Esimerkiksi puhuja voi todeta, että kaikkihan me sen tiedämme, miten jokin asia on. Usein käytössä on suora lainaus jostakin, mitä joku muu on aiemmin sanonut, tukemaan sitä, että ei puhuja ei ole yksin sitä mieltä.

Esitetyn argumentin vahvistamiseen käytetyistä keinoista ensimmäinen on tosiasiapuhe. Ajetut asiat pyritään saamaan vaikuttamaan puhujasta riippumattomilta tosiasioilta häivyttämällä toimijoiden vastuuta tapahtumista. On esimerkiksi eri asia sanoa ”tilanne vaatii toimenpiteitä” kuin myöntää oma osuus tilanteen syntymisessä tai toimenpiteisiin ryhtymisessä. Erityisesti politiikassa ikävät asiat ilmaistaan usein tosiasioina, jotka täytyy vain hyväksyä. Talouteen liittyvistä asioista voi tulla puheessa niin vahvasti tosiasioita, että ne alkavat olla jo ikään kuin toimijoita, joiden toimintaan ihmiset joutuvat sopeutumaan. Esimerkki tällaisesta tilanteesta on ”lama edellyttää”.

Kategorioiden käytöllä jaetaan asioita hyviin ja huonoihin. Esimerkiksi saman henkilön voi puheessa kategorisoida luonnonsuojelijaksi tai ekoterroristiksi. Tekoja voidaan tällä tavoin joko oikeuttaa tai kritisoida. Toinen Jokisen antama esimerkki kategorisoinnista on psykiatrisen sairaalahoidon vähentämisen kategorisoiminen joko avohoidoksi tai heitteillejätöksi, jotka tietysti vaikuttavat asiaan suhtautumiseen.

Yksityiskohtia ja narratiiveja käyttämällä puhuja voi saada aikaan vastuun väistymisen, kun kuulijat täydentävät itse osan sanomasta. Yksityiskohtia käyttämällä saadaan kerrottu kuulostamaan totuudenmukaiselta. Tarinan ollessa sellainen, että kuulija voi jo arvata miten tapahtumat tulevat etenemään, kuulija muuttuu ikään kuin todistajaksi, joka tekee itse tarpeelliset tulkinnat. Esimerkiksi

joku voi kertoa puolisonsa uskottomuudesta mainitsematta sitä varsinaisesti ollenkaan, vaan kertoo yksityiskohtaisen tarinan, josta kuulijan on mahdollista tehdä tulkinta uskottomuudesta.

Kvantifiointi eli määrällistäminen on hyvin käytetty keino argumentoinnissa. Sillä voidaan luoda mielikuvaa mitattavasta ja ristiriidattomasta tiedosta. Määrällistäminen voi olla numeerisen lisäksi myös sanallista, eli esimerkiksi marginaalinen, pieni ja paljon. Määrällistämistä analysoitaessa voidaan kysyä ensinnäkin mitä määrällistetään. Lisäksi voidaan kysyä, miten määrällistämistä käytetään ja mitkä ovat sen tehtävät.

Ääri-ilmaisujen käyttö liittyy edellä esitettyyn määrällistämiseen. Esimerkkejä määrällistämiseen kytkeytyvistä ilmauksista ovat ei yksikään, jokainen ja kaikki. Ääri-ilmaisut voivat liiallisesti käytettynä vähentää uskottavuutta, mutta sopivasti käytettynä toimia keinona esitetyn argumentin vahvistamiseen. Muita esimerkkejä ääri-ilmaisuista ovat joka kerta, aina, ei koskaan, täysin, ikuisesti, ei mitään, jokainen.

Metafora voidaan määritellä vertaukseksi ilman kuin sanaa. Metaforat ovat joskus sellaisia retorisia keinoja, jotka jäävät huomaamatta kaikessa arkipäiväisyydessään. Tällöin voidaan puhua uinuvista metaforista. Tällainen arkipäiväinen, uinuva metafora voisi Jokisen mukaan olla esimerkiksi ”ajan säästäminen”. Metaforien käyttäminen on tyypillistä kaikenlaiselle kielenkäytölle, myös tieteelliselle tekstille.

Jokinen on otsikon Muita retorisia keinoja vakuuttavuuden lisäämiseksi alle listannut vielä joitakin keinoja lyhyesti. Kolmen listan käyttämisen voi ajatella antavan riittävän näytön. Sillä voidaan luoda vaikutelma jostakin yleisestä ja tavanomaisesta. Kontrastiparien käytössä haetaan tarkoituksella vastakkaisia näkemyksiä. Esimerkit ja rinnastukset tekevät argumenteista helpommin ymmärrettäviä. Toistolla tarkoitetaan, että toisen esittämä otetaan osaksi omaa argumentointia, tai toistetaan omaa jo sanottua. Puhujan on myös mahdollista suojautua etukäteen mahdollisilta vasta-argumenteilta. Ensin puhuja liittoutuu yleisön kanssa ja vasta sitten esittää riskialttiin väitteen. Esimerkiksi puhuja voi sanoa, että ”en missään nimessä vastusta tasa-arvoa, mutta...”. (Jokinen 1999, 54 – 97; Potter 1996.)

Analysoin tässä tutkimuksessa aineistoani etsimällä edellä mainittuja retorisia keinoja kaupunginvaltuutettujen puheesta, eli vastaan tutkimuskysymykseeni ”Miten kuntatalouden tasapainosta puhutaan kaupunginvaltuuston kokouksessa”? Tällä puheella tehdään asioita: rakennetaan kuvaa talouden tasapainosta, tuodaan esiin poliitikkojen vastuuta talouden tasapainosta ja tuotetaan erilaisia keinoja talouden tasapainottamiseksi sekä tehdään näkyväksi niihin liittyviä

arvovalintoja. Retoriset keinot ovat analyysissä kiinnostukseni kohteena, mutta en ole kiinnostunut niistä pelkästään, vaan näiden keinojen käytöstä toimintana ja toiminnan seurauksista. Analyysi rakentuu niin, että ensin esittelen kaupungin valtuuston kokouksen kulkua ja sen osallistujia, ja jokaisen seuraavan kolmen pääotsikon alla vastaan yhteen tutkimuskysymykseni kolmesta alakysymyksestä. Näissä kolmessa luvussa on esitelty tutkimuskysymykseen vastaavaa puhetta ja puheessa käytettyjä retorisia keinoja. Jokainen luku alkaa lyhyellä esittelyllä kyseisen luvun sisällöstä.

4 AINEISTON ANALYYSI

4.1 Kaupunginvaltuuston kokouksen kulku ja osallistujat

Aineistonani oleva kaupunginvaltuuston kokous alkaa pormestari Lauri Lylyn puheenvuorolla. Sen jälkeen eri valtuustoryhmien puheenjohtajat tai muut edustajat pitävät ryhmänsä edustajana puheet, joiden aikarajaksi on annettu 10 minuuttia. Nämä puheet pidetään valtuustoryhmien suuruusjärjestyksessä isoimmasta pienimpiin. Tampereen valtuustossa valtuustoryhmiä on yhdeksän ja ne on lueteltu alla suuruusjärjestyksessä jäsenmäärien ja puheenjohtajien nimien kanssa.

Kokoomuksen, Kristillisdemokraattien ja Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen Tampereen valtuustoryhmä (18 jäsentä)
puheenjohtaja Ilkka Sasi

Tampereen Sosialidemokraattinen valtuustoryhmä (16 jäsentä)
puheenjohtaja Pekka Salmi

Tampereen vihreä valtuustoryhmä (14 jäsentä)
puheenjohtaja Jaakko Stenhäll

Vasemmistoliiton Tampereen valtuustoryhmä (7 jäsentä)
puheenjohtaja Mikko Aaltonen

Perussuomalaisen Tampereen valtuustoryhmä (4 jäsentä)
puheenjohtaja Lassi Kaleva

Tampereen Keskustan valtuustoryhmä (4 jäsentä)
puheenjohtaja Jouni Ovaska

Tampereen Puolesta valtuustoryhmä (2 jäsentä)
puheenjohtaja Lasse Oksanen

Vaihtoehdot Tampere valtuustoryhmä (1 jäsen)
puheenjohtaja Arne Raevaara

Sininen valtuustoryhmä (1 jäsen)

puheenjohtaja Tiina Elovaara

Yhteensä Tampereen kaupunginvaltuustoon kuuluu 67 valtuutettua. Valtuustoryhmät ovat yhtä lukuun ottamatta (VaihtoehtoTampere valtuustoryhmä, 1 jäsen) aiemmin sitoutuneet pormestariohjelmaan. Tähän ohjelmaan viitataan aineistonani olevassa kokouksessa useampaan kertaan. Ryhmäpuheenvuoroissa kaikki muut puhujat ilmoittivat, että heidän edustamansa valtuustoryhmä on esitetyn tasapainottamisohjelman takana, paitsi Vasemmistoliiton valtuustoryhmä. He esittivät ohjelmasta kolme kohtaa, joita eivät voi hyväksyä ja vaativat niiden poistamista. Alla on Vasemmistoliiton muutosehdotukset suorana lainauksena kokouksen pöytäkirjasta.

Vasemmistoliiton Tampereen valtuustoryhmä: varapuheenjohtaja Ulla-Leena Alppi käytti ryhmäpuheenvuoron ja teki seuraavat muutosehdotukset:

1. s. 10 Nekalan kirjaston lakkautus sisältää, aineistomäärärahan vähennystä = 93 000 e

2. s. 13 Terveyskeskusmaksun korotus 20,60 euroon; korotus 2,9 e / 16,4 % = 350 000 e

Lääkärintodistusmaksun korotus 50,8 euroon; korotus 3,3 e / 6,9 %

Suun terveydenhuollon ehkäisevän hoidon korotus 8,40 euroon; 1,1 e / 15,1 % = 200 000 e

Proteettisten toimenpiteiden maksukorotus 222,7 euroon; korotus 24,7 e / 12,5 %

3. s. 13 Ikäihmisten asiakasmaksujen nostaminen lain sallimiin enimmäismääriin:

Lyhytaikaisen laitoshoitovuorokausimaksun korotus 48,9 euroon; korotus 1,0 e / 2,1 %

Kotihoidon perusmaksu - maksurakenteen muutos

Kotiutustiimin palveluille asiakasmaksu käyttöön = 900 000 e

Lyhytaikaisen asumispalvelun asiakasmaksu

Muutosten yhteissumma 1 543 000 e

(Tampereen kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja 23.4.2018.)

Ryhmäpuheenvuorojen jälkeen konsultti Eero Laesterä piti lyhyen puheenvuoron. Yksittäisten valtuutettujen puheenvuorot alkavat videolla ajassa 1:26. Puheenvuoroja ja repliikkipuheenvuoroja käytettiin runsaasti. Puheenvuoroille on asetettu aikarajaksi 3 minuuttia ja ne pyydetään nappia painamalla. Repliikkipuheenvuoroja voidaan ottaa välissä ennen varsinaisia puheenvuoroja. Tässä kyseisessä kokouksessa puheenjohtaja joutui muistuttamaan repliikkipuheenvuoroihin liittyvistä säännöistä, koska niitä käytettiin niin paljon. Niitä saa käyttää, jos oma nimi mainitaan ja niiden käyttöä tulee harkita tarkkaan.

Kokouksen lopussa äänestettiin Vasemmistoliiton muutosehdotuksista ja ne hylättiin Nekalan kirjaston lakkauttamiseen liittyen äänin 10-56, 1 poissa ja kahden muun esityksen osalta äänin 8-58, 1 poissa. Tampereen talouden tasapainottamisohjelma siis hyväksyttiin sellaisena kuin se kokoukseen tuotiin. Muutosehdotuksia teki myös Arne Raevaara Vaihtoehto Tampere -valtuustoryhmän ryhmäpuheenvuorossa, mutta ne raukesivat kannatuksen puuttuessa. Osa valtuutetuista jätti eriävän mielipiteen päätökseen.

Kokouksen aikana puhuttiin paljon sellaistaakin, mikä ei varsinaisesti liittynyt talouden tasapainottamiseen. Välillä puhuttiin pitkään sisäilmaongelmista, jotka toki liittyivät ohjelmaan sisältyvään Nekalan kirjaston lakkauttamiseen. Pari kertaa valtuutettu totesi itse, että ei oikeastaan nyt puhunut talouden tasapainottamisohjelmasta, vaan jostakin muusta. Puheenvuoroissa otettiin myös muutaman kerran kantaa valtuuston kokouksissa tapahtuvaan päälle puhumiseen

4.2 Tampereen talouden tasapaino

Tässä luvussa vastaan tutkimuskysymykseni alakysymykseen ” Millainen kuva talouden tasapainosta rakentuu kuntapoliitikkojen puheessa?” Ensin esittelen puheesta rakentuvaa kuvaa Tampereen talouden tasapainottamisen välttämättömyydestä ja siitä syntyvästä suhteellisen yksimielisestä näkemyksestä sen suhteen, että tilanne vaatii toimenpiteitä. Siitä on kuitenkin kaksi erilaista näkemystä, kuinka huono taloudellinen tilanne oikeastaan on. Näitä kahta ristiriitaista näkemystä esittelen otsikon Talous suossa ja hallinnassa alla. Viimeisenä tässä luvussa käsittelem keskustelua oikeista sanavalinnoista, jossa puhujat tuovat esiin perusteltuja näkemyksiä sille, miksi pitäisi käyttää tiettyjä termejä puhuttaessa Tampereen talouden tasapainottamisohjelmasta. Kyse ei ole vain sanoista, vaan niillä on vaikutusta siihen, millainen kuva talouden tasapainosta rakentuu. Retorisina keinoina keskeisessä roolissa tässä puheessa ovat erityisesti metaforat. Vedotaan lisäksi

konsensukseen ja asiantuntija-lausuntoihin. Määrällistäminen on käytössä, sekä numeraalisena, että ei numeraalisena.

4.2.1 Tilanne vaatii toimenpiteitä

Talouden tasapainottamisen tarvetta perustellaan konsensukseen vetoamalla. Esitetään, että ”lähtökohdasta lienee yksimielisyys”. Talouden tilanteen kuvataan Tampereella olevan sellainen, että kaikki ovat samaa mieltä talouden tasapainottamisen tarpeesta. Joissain puheenvuoroissa esitetään lukuja ja mittareita perustelemaan talouden tasapainottamisen tarvetta.

Kuntien taloudellista tilannetta kuvaa rahoituslaskelmien toiminnan ja investointien rahavirta. Se pitäisi tasapainottua viiden vuoden tarkastelujaksolla lähelle nollaa. Se on Tampereella jäänyt noin 500 miljoonaa miinukselle. (Raevaara, Vaihtoehto Tampere)

Lukujen ja mittarien käyttöä siis esiintyy puheessa, mutta niiden esittämisen sijaan talouden tilaa kuvataan enemmän muilla keinoilla. Kaupungin huonoa taloudellista tilannetta kuvatessa käytetään värikkäitä ilmaisuja, kuten ”villivarsan laukka”, ”suo”, ”edessä on pettuleipää” ja ”kuin Hullu mies Huittisista”. Mittareistakin puhutaan mainitsemalla kriisikuntakriteereistä ja korostetaan, että Tampereella on ollut ”2009–2017 yhtä vuotta lukuun ottamatta alijäämäinen talous”. Syyksi talouden tasapainottamisen välttämättömyydelle esitetään, että jos ei saada tasapainoa, ”tilanne rapauttaa palvelut”. Alla määrällistämällä vahvistetaan sitä, että nyt on jo todellakin aika toimia.

Olemme 8 vuotta vältäneet tässä salissa tätä tilannetta. (Dundar-Järvinen, SDP)

Valtuutettujen puheenvuoroissa esiintyy tosiasiapuhetta ja toistoa retorisenä keinona puhuttaessa talouden tasapainosta Tampereella. Eri sanamuodoin tuodaan esiin sitä, että tilanne vaatii toimenpiteitä ja toistellaan talouden tasapainottamisen välttämättömyyttä. Käytetään esimerkiksi seuraavia ilmauksia: ”joskus talous tulee tasapainottaa”, ”välttämättömän edessä on kannetta vastuu” ja ”jotakin on tehtävä”. Tällaiselle ”pakko tehdä”-puheelle tulee tosin myös kriittisiä kommentteja: ”jos jotain on pakko tehdä, hälytyskellojen tulisi soida” ja ”pakoista puhuminen sulkee ovia, joiden taakse olisi hyvä katsoa”. Kriittiset puheenvuorot liittyvät siihen, että toivotaan mahdollisuutta keskustella muutoksista talouden tasapainottamisohjelmaan.

Varsinaisesti ei käytetty ollenkaan sellaisia ilmauksia, että olisi korostettu omaa tietämystä kuntataloudesta. Jonkin verran viitattiin tasapainottamisohjelman valmistelussa mukana olleen konsultin sanomiin asioihin, eli vahvistettiin omaa argumenttia asiantuntijalausunnolla. Puhujakategorioilla oikeuttamista tapahtui myös epäsuoremmin siten, että valtuutetut kertoivat omaavansa paljon kokemusta talouden tasapainottamisesta, koska ovat olleet pitkään mukana politiikassa. Tässä puheessa keskeistä ovat nimenomaan ”leikkauslistat” ja säästöt, eli ei puhuta talouden tasapainottamisesta, vaan säästämisestä.

”Pettuleipä”-metaforaa käytti kokenut poliitikko kertoessaan aiemmista kokemuksistaan ja varoittaessaan, että ”on meillä edessämme se pettuleipä”, jos nyt ei toimita. Puhuja tuo myös metaforia käyttäen esiin, että hänen kokemuksensa perusteella toisinaan kuntatalous voi olla myös kuin ”ruisleipää” tai ”kermakakkua”. Toisin sanoen, on aikoja, jolloin talouden tasapaino on parempi ja toisinaan taas huonompi.

Muistan monenlaisia budjetteja, joita kaupunginjohtaja-kaudella oli pettuleivästä kermakakku-budjettiin ja ruisleipään ja vaikka mitä. Toverit ja ystävät, ellemme me nyt aloita tätä säästämistä ja tän budjetin tasapainottamista, on meillä edessämme se pettuleipä. (Kivistö, SDP)

4.2.2 Talous suossa ja hallinnassa

Valtuutettujen joukko jakaantuu ikään kuin kahteen leiriin puhuessaan siitä millainen Tampereen taloudellinen tilanne on ja miten tilanteesta tullaan selviytymään. Tampereen talous on puheessa samanaikaisesti ”hallinnassa” ja ”suossa”. ”Suo”-metaforaa käyttäviä valtuutettuja syytetään siitä, että he vääristelevät tilannetta ja lietsovat perätöntä pelkoa. Tällaisen puheen todetaan olevan vastuutonta. Vastapuoli esittää, ettei ole esittä faktoja, että ”taloutta olisi hoidettu vallattomasti” ja vaaditaan argumentointia faktoihin perustuen. Alla käytetään ääri-ilmaisua ”kukaan” ja korostetaan vielä sanalla ”takuulla”.

Kukaan ei ole takuulla väittänyt, ainakaan faktoihin perustuen, että tää taloudenpito olis ollu jotenkin vallatonta tähän saakka. (Jäntti, Kokoomus)

”Talous on suossa”-puheessa perusteina käytetään kaupungin velan suurta määrää. ”Suuri määrä” on määrällistämistä, ja tätä käytetään myös kertomalla, että ”investointien määrä ja velan paine” ovat suuria. Esitetään myös, että talousarvio on rakennettu velanoton varaan. Retorisena keinona käytetään

liioittelevaa tapaa puhua. Sanotaan ”ratikkaa ratikan perään” ja ”tunnelia tunnelin perään”. Toisin sanoen käytetään puheessa monikkoa, vaikka tosiasiallisesti puhutaan kahdesta Tampereen isosta investoinnista: ratikasta ja rantaväylän tunnelista.

Usein sanotaan, että hullu mies Huittisista syö enemmän kuin tienaa, se on vanha totuus, joka on Tampereella ehkä unohdettu. Kovalla kiireellä syntyy tunnelia tunnelin perään, ratikkaa ratikan perään...pääasia näyttää olevan, että kaivetaan kuoppia ja otetaan velkaa, vähän tulee tylästi (Vallin, Perussuomalaiset)

Tampereen kuvataan elävän yli varojensa. Tähän viitataan myös käyttämällä edellä olevaa ilmausta ”hullu mies Huittisista” vastakohtana sille, että ei eletäisi yli varojen ja jouduttaisiin ottamaan lisää velkaa. Samaan asiaan viitataan myös termillä ”villivarsan laukka”. Tässä yhteydessä todetaan kuitenkin, että on menty parempaan suuntaan Lauri Lylyn (SDP) pormestarikaudella ja taloutta on saatu ”rauhallisempaan käyntiin”. Metaforat ovat siis retorisenä keinona tässä kohtaa runsaasti käytössä.

Konsultin laatiman selvityksen viesti on hälyttävä. Tampere ei voi jatkaa entiseen malliin. Kaupunki elää reilusti yli varojensa. Talous pitää tasapainottaa. Samaa viestiä olen esittänyt jo aikaisemmin. (Raevaara, Vaihtoehto Tampere)

Edellä vahvistetaan asiantuntija-lausunnon omaa argumenttia. Edelleen toistetaan, että Tampereella eletään yli varojen, eikä vain yli varojen, vaan sitä korostetaan vielä sanomalla ”reilusti yli varojen”. Tästä sanotaan seuraavan, että tulevaisuus näyttää huonolta seuraavan sukupolven osalta. Alla tarkoituksellisesti liioittelevan kuvauksen avulla muistutetaan velkaantumisen vaikutuksista seuraavaan sukupolveen.

Lähes 10 vuotta olen perussuomalaisten ryhmässä oppositiossa seurannut alijäämäisten tilinpäätösten surullista sarjaa. Ehkä seuraava sukupolvi velkavetoista pinkkiä ratikkaa katsellessaan mieltii, että mitä aikoinaan nautittu, että velat saatiin näyttämään saatavilta. (Luoto, Perussuomalaiset)

Kuitenkaan tässä tarkkoja yksityiskohtia sisältävässä puheenvuorossa ei suoraan sanota, että tulevaisuus näyttää seuraavan sukupolven osalta huonolta, vaan se jää kuulijan tulkittavaksi. Puhuja kertoo ensin, että lähes 10 vuotta on ollut jo huono tilanne, eli käyttää määrällistämistä. Kertomalla olleensa sen lähes 10 vuotta oppositiossa ja seuranneensa sieltä, puhuja kategorisoi itseään sivusta seuraajaksi, ja voi siten vähentää omaa vastuutaan tilanteesta. Yksityiskohtainen tieto tulevaisuuden

ratikan väristä auttaa kuvittelemaan tilanteen todella tapahtuvaksi. Seuraavan sukupolven kuvaaminen miettimässä mitä nykypäivän päätöksentekijät ovat nauttineet vihjaa siihen, että he eivät olisi tyytyväisiä aiemmin tehtyihin päätöksiin talouden osalta.

Toisten valtuutettujen puheissa tilanne kuulostaa optimistiselta: ”tulos on kohtuullinen”, ”elinvoimainen kaupunki”, ”suosta ei nouse pölyä” ja ”toivoa nuorille, Tampereella kyetään muutoksiin”. ”Talous on hallinnassa”- puheessa esiin tuodaan, että talous elpyy, verotulot ovat hyvällä tasolla, Tampereella ei ole erityisen paljon velkaa ja työttömyys on laskenut. Esitetään vasta-argumentteja siihen, että tilanne olisi erityisen huono. Sen sijaan todetaan, että ”Tampereella menee kokonaisuudessaan hyvin”.

Tampereen taloudellinen tilanne ei ole katastrofin partaalla, heikot talousluvut eivät johdu raticasta eikä muistakaan menoista. Tampereella ei ole muihin kuntiin verrattuna erityisen paljon velkaa per asukas eikä Tampere ole menossa minkään sortin konkurssiin. Tämä tilanne, painotan haastava taloudellinen tilanne, johtuu heikosta verokehityksestä, valtionosuuksien leikkauksista ja pahoista työttömyysluvuista. Kuin pellossa täällä ei ole eletty, missään nimessä (Tapio, Vasemmistoliitto)

Puheessa käytetään ilmaisua liioittelevaa ilmausta ”minkään sortin konkurssiin” ja käytetään metaforaa ”pellossa elämisestä”. Lisäksi edellä esiintyy retorisenä keinona toisto: ensin kerrotaan, että ei ole eletty pellossa ja sitten vielä vahvistetaan sitä toteamalla ”missään nimessä”. Puhuja haluaa korostaa myös sitä, että kyseessä on haastava taloudellinen tilanne rinnakkaisena näkemyksenä katastrofin partaalla olevalle tilanteelle. Hän toteaa, että ”painotan, haastava taloudellinen tilanne”.

Tuodaan esiin, että kasvavassa ja elinvoimaisessa kaupungissa rakennetaan ja siihen viitataan, kun perustellaan miksi suo-metafora ei ole oikea kuvaamaan Tampereen talouden tasapainoa. Lisäksi kategorisoidaan suo-metaforan käyttäminen ylisanoiksi, joita ei pitäisi käyttää.

Te sanoitte, että kaupunki on suossa, on ajettu suohon. Ootte ottanu Soinilta tunteja varmaa. Tota ni hei, eihän suosta nouse tommosta pölypilveä ja pölyä ku nyt Tampereella täällä on, että ei nyt käytetä sentään tollasia niinku ylisanoja. Tää on hieno kaupunki ja talous on kuitenkin hallinnassa ja se on tämänki jälkeen. Emme ole suossa hei come on” (Gustafsson, SDP)

”Pettuleipää” käytetään metaforana, jolla kuvataan vaikeita aikoja tulevaisuudessa, jos säästöjä ei tehdä nyt. Taloudellisesti vaikeasta tilanteesta nykyhetkellä tehdään rinnastus historian tilanteeseen, jossa asiat ovat olleet paljon huonommin. Kyseessä olevaa tilannetta, eli sisällissotaa ja Tampereen taisteluja, ei suoraan sanota, vaan se jätetään kuulijoiden täydennettäväksi.

100 vuotta sitten olimme tässä kaupungissa perusasioiden äärellä. Vaikeita valintoja tehdessä on syytä muistaa, että vaikeampiakin tilanteiden edessä olemme olleet. (Sasi, Kokoomus)

Puheenvuoroissa toistuu, että tilanne on hankala myös muissa kunnissa ja muistutetaan tulevista rakenneuudistuksista. Lisäksi todetaan, että kokouksessa käsiteltävänä oleva ohjelma talouden tasapainottamiseksi ei ole välttämättä riittävä, vaan siihen saatetaan joutua palaamaan. Asia ilmaistaan joutumiseksi ”lisäsäästöjen tielle”. Tien voisi ajatella olevan metafora johonkin päätymisestä missä ei vielä tällä hetkellä olla ja sinne päätymistä tulee välttää.

Pormestariohjelman sitoumukset rajoittavat menojen kasvua Tampereella. Voi olla, että noudattaaksemme pormestariohjelman kuluneen kauden aikana joudummekin vielä lisäsäästöjen tielle. (Sasi, Kokoomus)

Toisaalta esitetään myös optimistisia näkemyksiä tulevaisuudesta. Nähtiin, että kehitys ja kasvu Tampereella jatkuu, ja siten ehkä ”pääsemme tekemään muutakin kuin leikkauslistoja”. Todettiin, että ollaan menossa ”kohti ylijäämäisiä tilinpäätöksiä”. Toiveikasta näkemystä tuotiin myös sillä perustellen, että Tampereella ”olla onnistuttu säästöissä aikaisempina vuosina”.

Tuleva sote- ja maakuntauudistus nähtiin mahdollisena riskinä Tampereen taloudelle. Tässä yhteydessä käytettiin metaforaa ”kivistyvä ruuvi” kuvaamaan soten mahdollisia taloudellisia vaikutuksia. Toisaalta esitettiin myös, että vaikka on menossa paljon erilaisia taustakeskusteluja, niin Sote- ja maakuntauudistuksella ei ole tekemistä tasapainottamisohjelman kanssa.

4.2.3 Keskustelu oikeista sanavalinnoista

Talouden tasapainottamisohjelmasta käytetään eri sanoja ja kiistellään siitä saako sanoa ollenkaan talouden tasapainottamisohjelma. Säästöohjelmaa käytetään, vaikka ohjelma ei sisällä pelkästään säästöjä ja tätä käytetään perusteluna, kun ehdotetaan käytettäväksi muita sanoja. Ehdotetaan, että puhuttaisiin mieluummin kehittämisohjelmasta tai tehostamisohjelmasta. Myös sanaa sopeuttamisohjelma tarjotaan vaihtoehdoksi. Kehittämisestä puhuminen tuodaan esiin positiivisena vaihtoehtona.

Tääl on käytetty nimeä säästöohjelma. Sitähän me ollaan säästöjä tekemässä ja nyt tässä mielestäni valtuutettu Anneli Taina hyvin toi esille, että katto-tai yläotsakkeena vois olla kehittäminen, joka olisi positiivinen. Täälä tän ohjelman sisällä, kun puhutaan näistä periaatteista. niin esimerkiksi hyvinvointipalveluiden kohdalla. tai näitten säästöjen kohdalla, puhutaan tehostamistoimenpiteiden laadinnan periaatteista. Varmaan nämä kaikki olis käyttökelpoisia sanoja. (Rauhala, KD)

Yhden valtuutetun mukaan ”ei missään tapauksessa” voida puhua talouden tasapainottamisohjelmasta, koska siihen kuuluisi investoinnit. Kyseisen kokouksen tarkoitus oli keskittyä käyttötalouteen, mutta investoinnit otettiin siitä huolimatta toistuvasti puheeksi. Perusteluna tälle oli, että ne ovat ”Tampereen ongelma”, eivät ”veroilla ja maksuilla hoidetut palvelut”.

Valtuustoryhmien puheenjohtajatoimikunnassa hyväksytty kaupungin talouden tasapainotusohjelma sisälsi linjauksia investointien karsimisesta sekä ajatuksen investointikehyksestä, joilla rajattaisiin hankkeita. Ne on poistettu valtuustoon tuodusta esityksestä. Esitän kyseisten sivujen palauttamista takaisin ohjelman viimeisiksi sivuiksi eli 40 ja 41. Tampereen ongelma on kaupunkia velkaannuttavat investoinnit, ei veroilla ja maksuilla hoidetut palvelut. (Raevaara, Vaihtoehto-Tampere.)

Vasta-argumenttina investointi-puheisiin esitettiin, että ”on puurot ja vellit sekaisin”, jos asetelmana on tulevaisuuden investoinnit vs. jatkuvat käyttömenot. Investointi-keskustelua pyrittiin rajaamaan ja toistettiin useampaan kertaan, että investoinnit käsitellään myöhemmin.

En tietenkään kannata velanottoa, raitiotie ja vedenpuhdistamo noin 50 vuoden takaisinmaksulla, ei pidä sekoittaa syömämenoihin, pysytään asiassa kuitenkin. (Kummola, Kokoomus)

Puheessa halutaan korostaa, ettei ”tietenkään” kannateta velanottoa, mutta halutaan palauttaa keskustelu käyttötalouteen, johon viitataan sanalla ”syömämenot”. Palaan vielä investoinneista käytävään keskusteluun tarkemmin tarkastellessani erilaisia keinoja talouden tasapainottamiseksi. Siellä investointikatto on yhtenä keinona.

4.3 Poliitikkojen vastuu talouden tasapainosta

Tässä luvussa vastaan tutkimuskysymyksenäni alakysymykseen ” Miten puheessa näkyy poliitikkojen vastuu talouden tasapainosta?” Retorisina keinoina esille tulevat esimerkiksi vasta-argumentteihin varautuminen ja tosiasiapuhe. Puheessa halutaan korostaa, että syy talouden tasapainottamisen tarpeeseen ei ole nykyisten valtuutettujen, mutta on vastuullista reagoida tilanteeseen. Keskeisessä asemassa puheessa vastuuseen liittyen on kategorisointi populismiin ja vähempiosaisten puolustamiseen ja ”vastuun pakoilu” esiintyi puheessa. Otsikon Pandoran lipas ja kipeä kompromissi alla esittelen puheessa rakentunutta kuvaa, että poliitikkojen vastuu käytännössä toteutuu hyväksymällä kokoukseen tuotu talouden tasapainottamisohjelma kokonaisuudessaan.

4.3.1 Syyllisyys ja vastuu reagoida taloudelliseen tilanteeseen

Kokouksen puheissa ilmenee pohdintaa syyllisistä huonoon taloudelliseen tilanteeseen ja valtuutettujen vastuusta. Useammassa puheenvuorossa halutaan korostaa sitä, että me emme ole vastuussa tästä, että taloutta on tarve tasapainottaa. Syyllisiksi esitetään aiemmilla kausilla toimineita kaupunginvaltuutettuja ja aiemmin tehtyjä poliittisia päätöksiä. Ikään kuin haluttaisiin etukäteen varautua siihen, että joku pitäisi nykyisiä kaupunginvaltuutettuja syyllisinä tai joku olisi jo heitä syyttänyt.

Nykyisiä valtuutettuja ei kannata nykyisestä syyttää. Paitsi jos he ovat olleet valtuutettuja aikaisemminkin, ja tehneet kaupunkimme suohon vieneitä päätöksiä. (Vallin, Perussuomalaiset)

Talouden tasapainottamisen tarpeen syyksi todetaan siis ”aiemmin tehdyt poliittiset päätökset”, mutta samalla korostettiin nykyisen valtuuston vastuuta reagoida. Puheessa käytetään ilmausta ”politiikka, joka aiheuttaa velkaantumista”. Tuodaan siis esiin, että politiikalla on mahdollista vaikuttaa siihen, ettei kunta velkaannu liikaa. Perussuomalaisiin kohdistuu puheessa kiitosta siitä, että he ovat nyt tulleet mukaan kantamaan vastuuta ja lopettaneet ”puskista huutelun”, jota heidän esitetään aiemmin tehneen.

”Populismi” ja ”vastuun pakoilu” esiintyivät puheessa, kun vastustettiin Vasemmistoliiton tekemiä muutoksia talouden tasapainottamisohjelmaan. Vasemmistoliiton ja muiden puolueiden heidän

esityksiään kannattaneet valtuutetut kategorisoitiin puheessa vähempiosaisten puolustajiksi tai populisteiksi.

Sillon kun on tän tyyppisiä asioita esillä tai vähävaraisten ihmisten oikeuksia puolustetaan, niin se leimataan populismiksi ja vastuun pakoiluksi. (Alppi, Vasemistoliitto)

Valtuutetut kuvataan vastuullisina toimimaan talouden tasapainottamiseksi tehden ikäviäkin asioita, mutta samalla myös kuuntelemaan kuntalaisia ”herkällä korvalla”. Tämän yhtälön haastavuus toistuu eri sanamuodoin usein puheessa ja siinä näkyy kuntalaisten huomioiminen puheen yleisönä.

Meillä on valtuutettuina tietenkin vastuu tehdä oikeita päätöksiä, vastuu tasapainottaa taloutta. Samalla meidän on kuitenkin kuunneltava kuntalaisia herkällä korvalla. (Marin, SDP)

Keskustelussa demokratiasta yleisö-suhde tulee hyvin esiin. Käytetään termiä ”kabinetti-politikointi”, mitä ei pidetä hyväksyttävänä. Sen sijaan todetaan valtuutetuilla olevan ”velvollisuus pitää kuntalaisten ääni esillä”. Epädemokraattiseksi katsotaan, ettei muutosehdotuksia sallittaisi, vaan käytössä on ”ota tai jätä”-tilanne, jossa annetaan vain kaksi vaihtoehtoa.

Vastuu oli esillä myös liittyen keskusteluun, jossa oli esitetty, että aiemmat investoinnit olivat konsulttien tekemiä. Vaadittiin valtuutettuja ottamaan vastuu talouden tasapainottamisohjelmasta korostaen, että ”virkamiehet ja poliitikot ovat sen tehneet”. Valtuutettujen toimijuutta ja vastuuta haluttiin korostaa käyttämällä seuraavaa rinnastusta lapsiin ja sitä kautta samalla myös henkilöihin, joilla ei ole samanlaista vastuuta.

Hyvät valtuutetut, me olemme tehneet tätä asiaa. Poliitiikka, valmisteluvirkamiesten ja niin pois päin. Konsultilla ei ollut kyllä mitään asiaa siihen. Tota noin hän tekee omalta osaltaan selvityksiä, mutta kyllä päätökset ja priorisointi on poliitikot sit on tehny. Apuna on ollu virkamiehet, lautakunta, johtokunnat ja niin, mut ihan turha täs antaa semmonen kuva, että nyt konsultit on meille tehny se ohjelma ja me nyt ihan ku pienet kakarat vaa hyväksytään ja syödään karkkia. (Aleksovski, SDP)

”Muutamien pikkuasioiden nostaminen ja niillä politikointi” esitetään olevan vastuun pakoilua. Valtuutettuja kritisoitiin sellaisesta puheesta, missä todetaan, että itse olisi toimittu toisin, mutta valitettavasti muut olivat eri mieltä ja siksi joudumme toimimaan näin. Puhujan mukaan tällainen puhe on ”jonninjoutavaa” ja hän korostaa itse toimivansa ”johdonmukaisesti” ja ”kaupunkilaisia silmiin katsoen”.

Olen myös kuullut puhetta, että kyllä minä tämän säästön peruisin, mutta kun ne toiset eivät suostu. Tämä on jonninjoutavaa. Aion tässä kokouksessa äänestää johdonmukaisesti, jos äänestyksiä tulee, johdonmukaisesti äänestää paketin puolesta ja samalla kaupunkilaisia silmiin katsoen. (Kanerva, SDP)

”Moni asia valitettavasti osunut meihin” on esimerkki tosiasiapuheesta, jossa häivytetään vastuuta ja omaa toimijuutta. Syyllisten etsimisen sijaan todetaan, että näin vain kävi, kun asioita osui Tampereen kuntatalouteen, eikä sille mahtanut mitään. Talouden tasapainottamisen tarpeen syyksi esitetään verotuottojen vähyys, valtionosuusleikkaukset ja työttömyys. Nämä asiat esitetään ikävinä tosiasioina, jotka vain tapahtuvat, eli käytetään retorisenä keinona tosiasiapuhetta.

Tampereella on moni asia valitettavasti osunut meihin aika pahalla tavalla: yhteisöverotuottojen heikkeneminen, verotulojen ei tarpeeksi nopea nousu, valtionosuusleikkaukset, moni muu asia, esimerkiks työttömyys. (Marin, SDP)

4.3.2 Kipeä kompromissi ja Pandoran lipas

Vasta-argumenteilta suojautuminen ja liittoutumisasteen säätely olivat runsaasti käytössä retorisenä keinona puhuttaessa, kuinka vaikeaa tasapainottamisohjelman hyväksyminen oli. Puhuttiin ”kipeästä kompromissista”. Eri puolueiden edustajat puhuvat tästä samasta vaikeudesta eri termein: ”karvasta kalkkia niellä” ja ”hyväksymme pitkin hampain” tai, että hyväksymiseen on liittynyt ”unetonta yötä ja Jaakobin painia”.

Useammassa puheenvuorossa korostetaan, että kaikesta on yhdessä sovittu. Sellaista kommentointia pidetään turhana, että kerrotaan mitä oma puolue tai puhuja itse ei olisi halunnut, vaikka muut halusivat. Tähän viittasinkin jo aiemmin koskien valtuutettujen vastuuta. Puolueiden edustajat toivat esiin, mikä on ollut erityisesti heidän ansiotaan kokoukseen tuodussa talouden tasapainottamisohjelmassa ja mikä on ollut juuri heille erityisen vaikeaa hyväksyä siinä, mutta silti haluttiin pysyä ohjelman takana.

Muitakin esityksiä tekisi mieli kannattaa, mutta olen valmis hyväksymään ne osana kipeää kompromissia. (Suoniemi, Vihreät)

”Pandoran lipas”-metafora liittyi edellä esitettyyn ”kipeään kompromissiin”. Kokoukseen tuotuun esitykseen talouden tasapainottamisohjelmaan annettiin muutosehdotuksia. Muutosehdotuksista käytiin keskustelua käyttäen metaforaa ”Pandoran lipas”. Esitettiin, että jos jotain aletaan muuttaa,

niin se ”avaa Pandoran lippaan”. Tähän metaforaan palattiin myöhemmin tällaista näkemystä vastustaan: ”ei avaa mitään lippaita”. Vaadittiin siis pitäytymistä siinä ohjelmassa mikä kokoukseen oli tuotu, eikä toivottu talouden tasapainottamisen keinoihin esitettävän enää muutoksia. Todettiin, että on vain kaksi vaihtoehtoa, joista valita: ”ikäviä juttuja, mutta nyt hyväksytään tai hylätään ”

Vasemmistoliiton puheenvuorossa tuli ilmi, että tukevat tätä lähes kokonaisuudessaan, mutta se on eri asia kuin kokonaisuus ja me näemme, että kun koalitiossa ollaan, niin yhteisiin toimenpiteisiin, tavoitteisiin ja talouden lukuihin myöskin sitoudutaan koko voimalla. (Ovaska, Keskusta)

Konsensuskseen vetoamalla esitetään, että talouden tasapainottamisohjelmaa tule katsoa kokonaisuutena ja siihen tulee sitoutua ”koko voimalla”. Näin poliitikkojen vastuu näyttäytyy konkreettisesti, kun hyväksytään ohjelma kokonaisuudessaan.

4.4 Talouden tasapainottamisen keinot ja arvovalinnat

Tässä luvussa vastaan tutkimuskysymyksenä alakysymykseen ”Millaisia keinoja talouden tasapainottamiseksi esitetään ja miten niistä puhutaan?” Talouden tasapainottamisen keinona esitetään säästöt, mutta tuodaan esiin, että talouden tasapainottaminen ei voi olla pelkkiä säästöjä. Konkreettisten keinojen lisäksi puhutaan arvovalinnoista. Veroprosentin korottaminen jakaa mielipiteitä keinona talouden tasapainottamiseksi ja tässä keskustelussa näkyy liittoutumisasteen säätely retorisenä keinona. Asiakasmaksujen korotukset aiheuttavat paljon hyvin tunnepitoista keskustelua ja retorisenä keinona oli erityisen paljon asiantuntijalausunnolla vahvistamista tutkimustiedon muodossa. Hallintokulujen pienentämistä tarjottiin keinoksi talouden tasapainottamiseksi ja Nekalan kirjaston lakkauttaminen synnytti eniten keskustelua kaikista keinoista mitä kokouksessa oli esillä ja puhujakategorioilla oikeuttaminen oli paljon käytössä. Viimeiseen alalukuun olen koonnut vielä joitakin muita keinoja, joita esitettiin talouden tasapainottamiseksi.

4.4.1 Ei pelkkiä säästöjä

Puheenvuoroissa esiintyi konkreettisia keinoja talouden tasapainottamiseksi ja lisäksi käytiin keskustelua arvoalinnoista. Puheenvuoroissa korostettiin, ettei talouden tasapainottamisessa ole kyse vain menojen vähentämisestä, vaan myös tulojen lisäämisestä.

Vihreille on ollut erityisen tärkeää, että tasapainottaminen ei tarkoita pelkkiä säästöjä, vaan etsimme lisäksi sekä rakenteellisia uudistuksia että lisätuloja kaupungille. (Haapa-aho, Vihreät)

Taloudellinen lisäpanostus lasten ja nuorten mielenterveyteen osana talouden tasapainottamisohjelmaa sai runsaasti kiitosta yli puoluerajojen valtuutettujen puheissa. Käytettiin ilmaisua ”ennaltaehkäisevä investointi”. Talouden tasapainottamisen ei siis ajatella olevan pelkästään säästöjä, vaan siihen tarjotaan keinoksi myös rahan lisäämistä aluksi, ja säästö tulee mahdollisesti myöhemmin. Tätä pidettiin arvovalintana.

Arvovalinnat mainittiin lukuisia kertoja puheenvuoroissa. Todettiin, että esimerkiksi ei olla tekemässä leikkauksia koulutukseen ja tämä nähdään arvovalintana. Tässä yhteydessä käytettiin liittoutumisasteen säätelyä siten, että korostettiin, kuinka sitoutuneita ollaan puolueena siihen, ettei koulutukseen saa kohdistua säästöjä. Tätä tuodaan esiin ensin sanomalla sen olleen ”neuvoteltaessa ydinkysymys” ja myöhemmin vielä, että ”haluamme varmistaa”.

Vihreille oli kokonaisuutta neuvoteltaessa ydinkysymys, että säästöjä ei kohdenneta koulutukseen. Emme nosta koulujen tai päivähoidon ryhmäkokoja ja pidämme kiinni lasten subjektiivisesta oikeudesta varhaiskasvatukseen. Maakuntauudistuksen jälkeen koulutus on yhä kasvavassa osassa kaupungin tehtävänkuvaa ja haluamme varmistaa, että Tampere huolehtii koulutuksen laadusta ja lasten hyvinvoinnista pitkäjänteisesti. (Haapa-aho, Vihreät)

Tärkeänä arvovalintana puheissa korostetaan myös sitä, ettei kaupungin henkilöstön kohdistu irtisanomisista. Lisäksi todettiin, että vaikka joihinkin asioihin olisi ollut hyvä saada lisää rahaa, niin myös nykytilanteen säilyminen on hyvä asia, se voidaan nähdä ”torjuntavoittona”.

Nykytilanteen säilyttäminenkin voidaan nähdä torjuntavoittona. (Parviainen, Vihreät)

Erilaisia keinoja mietittäessä kaupunginvaltuutetut toivat esiin säästöjen vaikutusten arvioinnin tärkeyden. Erityisesti Vasemmistoliiton valtuutetut toivat esiin, että pyynnöistä huolimatta vaikutusten arvioinnista ei ole saatu tietoa. Joidenkin säästöjen osalta oltiin sitä mieltä, että niitä ei esitettäisi lainkaan, jos olisi tietoa vaikutuksista.

4.4.2 Veroprosentin korottaminen

Veroprosentin korottaminen talouden tasapainottamisen keinona synnytti puhetta puolesta ja vastaan. Kokouksessa käsiteltävänä olleessa ohjelmassa oli päädytty siihen, ettei veroprosenttia nosteta. Osa valtuutetuista ilmoitti, että he ovat eri mieltä asiasta, vaikka joutuivat nyt yhteiseksi päätökseksi muodostuneen ratkaisun hyväksymään. Toisaalta puheenvuoroissa myös kiiteltiin sitä, ettei veroprosentin korottamiseen päädytty. Vihreiden ryhmäpuheenvuorossa todetaan, että he olisivat olleet valmiita keskustelemaan veroprosentin korottamisesta, mutta muut eivät olleet. Tässä on retorisenä keinona liittoutumisasteen säätely. Halutaan korostaa, että ollaan puolueena eri mieltä, vaikka joudutaan nyt se omien intressien vastaisesti hyväksymään.

Me olisimme olleet valmiita keskustelemaan myös sekä kunnallisveron, että kiinteistöveron, korotuksista, mutta valitettavasti kumpaankaan ei löytynyt tarpeeksi laajaa valmiutta tässä yhteydessä. (Haapa-aho, Vihreät)

Kokoomuksen, Kristillisdemokraattien ja Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen muodostaman koalition ryhmäpuheenvuorossa todetaan, etteivät he kannattaneet veroprosentin korottamista, eli ryhmä on ”tyytyväinen”, ettei näin tapahdu. Perusteluna sille on, että veroprosentin korottamisella olisi haitallisia vaikutuksia työn ja yrittäjyyden edistämiseen Tampereella.

Kokoomuksen, kristillisdemokraattien ja Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen Tampereen valtuustoryhmä on tyytyväinen, että ryhmien välisissä talouden tasapainottamisneuvotteluissa on syntynyt tulos, jossa verotusta ei Tampereella kiristetä. Pormestarikoalition ohjelman ykkösasiana Tampereella on työn ja yrittäjyyden edistäminen. Tätä tavoitetta tukee tamperelaisten maltillinen työn verotus. (Sasi, Kokoomus)

Veroprosentin pitämistä ennallaan perusteltiin sillä, että se on jo suurin isoista kaupungeista. Toisaalta esitettiin myös, että vain Oulussa olisi suurista kaupungeista korkeampi veroprosentti kuin Tampereella. Tässä on retorisenä keinona käytössä määrällistäminen, joka ei ole numeraalista. Veroprosentin sanotaan olevan vastaus siihen, ”miten saadaan lisää jaettavaksi”.

Pormestarikoalition ohjelmaan viittaaminen tekee tiettäväksi, että kyse ei ole vain puhujan edustaman valtuustoryhmän mielipiteestä, vaan väitettä vahvistetaan konsensukseen vetoamalla. Sosiaalidemokraatit sen sijaan totesivat, että veroprosenttiin voisi palata vuonna 2020. Veroprosentin mainittiin olevan ”tärkein talouden instrumentti”. Vasemmistoliiton ryhmäpuheenvuorossa todettiin, että pieni veronkorotus olisi ollut oikeudenmukaisempaa kuin asiakasmaksujen korottaminen. Veroprosentin nostamisen seurauksien esittelemisessä tukeuduttiin tutkimustietoon, jonka mukaan se aiheuttaa työttömyyttä ja ostovoiman laskua. Käytettiin siis retorisenä keinona asiantuntijalausunnolla vahvistamista.

4.4.3 Asiakasmaksujen korotukset

Asiakasmaksujen korostuksiin liittyen käytetään paljon tutkimustietoon/asiantuntijalausuntoon vetoamista retorisenä keinona. Esitetään, että asiakasmaksuja korottamalla ei saada säästöjä aikaan ja niitä kuvataan ”hölmöläisten peitonjatkamisena”, jossa kulut saattavat jopa kasvaa.

Tutkimukset osoittaa, että terveydenhuollon maksuilla ei vähennetä kuluja, koska terveydenhuollon maksut perusterveydenhuollossa lisää erikoissairaanhoidon käyttöä, joka tuottaa loppupeleissä enemmän kuluja. (Torkkola, Vasemmistoliitto)

Valtuutettujen puheessa korostuu vähävaraisten oikeuksien puolustaminen. Käytetään esimerkkinä omaa ystäväpiiriä, jossa suuri osa on köyhiä. Kerrotaan, miten siellä mietitään, onko varaa mennä lääkäriin. Lisäksi tässäkin käytetään tutkimustietoon vetoamista, joka retorisenä keinona olisi asiantuntijalausunnolla vahvistamista.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportissa Suomen sosiaalinen tila 1/2018. todetaan, että useampi kuin joka kymmenes alimpaan tuloviidennekseen kuuluvasta ikääntyneestä jättää käymättä lääkärissä heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. (Vallin, Perussuomalaiset)

Yhdessä puheenvuorossa valtuutettu puhui köyhän puhujakategoriasta. Tällä haluttiin vahvistaa sitä, että köyhänä ja köyhien keskellä elävänä puhujalla on ikään kuin asiantuntijuus asiaan. Samalla esitetään, että ei puhuta kuitenkaan vain omista intresseistä käsin, vaan myös muiden köyhien puolesta.

Mä itse oon köyhä ja suurin osa mun elinpiirin ihmisistä on köyhiä, ja sitä kuulee aivan todella toistuvasti, siis käytännössä joka kerta kun jollakulla ihmisellä on joku terveysongelma. Sieltä tulee heti ensimmäisenä se, et voinko mä mennä lääkäriin, onko mulla varaa siihen. (Tapio, Vasemmistoliitto)

Puhujakategorialla oikeuttamisen lisäksi edellä on käytössä retorisenä keinona ääri-ilmaisut ”todella toistuvasti” ja ”joka kerta”. Tässä myös ilmaistaan määrällisesti, että puhuja vetoaa kokemukseen, joka esiintyy usein ja usealla ihmisillä.

Asiakasmaksujen korottamisen sanotaan kohdistuvan erityisesti ikääntyneisiin kaupunkilaisiin. Tässä yhteydessä käytetään retorisenä keinona hyvin tunteisiin vetoavia ilmaisuja ja liioittelua. Ikääntyneisiin kaupunkilaisiin kohdistuvat säästöt kategorisoidaan heitteille jättämiseksi. Samalla korostetaan määrällisellä ilmaisulla, että asia koskee tuhansia vanhuksia.

Kovat ajat vaatii kovia tekoja. Se tarkoittaa myöskin, että ikäihmisiä ei jätetä. Eli käytännössä se tarkoittaa sitä, että tuhannet tamperelaiset vanhuksset tulevat jäämään ilman riittävää hoitoa. Me syyllistymme heitteillejättöön. (Torkkola, Vasemmistoliitto)

Tällaiseen puheeseen vastattiin heti toteamalla, että asia on eri tavoin kuin edellinen puhuja esitti. Väitteen mukaan tässä kaupungissa ei jätetä ikääntyneitä heitteille, vaikka jossakin niin tapahtuisikin, ja kritisoidaan heitteille jättämisen olevan ilmaisuna vastuutonta pelottelua. Tällä pelottelulla viitataan erityisesti yleisöön, joka on kaupunkilaiset valtuustosalin ulkopuolella.

Tässä kaupungissa ei jätetä vanhuksia heitteille. Tuo on vastuutonta pelottelua. (Loukaskorpi, SDP)

Asiakasmaksujen korotusta perusteltiin tulevalla Sote- ja maakuntauudistuksella. Maksun kerrotaan olevan korotettuna sama, joka se tulee olemaan kaikissa maakunnissa, eli käytettiin määrällistämistä ja rinnastusta retorisina keinoina. Puheessa korostettiin, että nyt ei olla ottamassa säästöjä vain sosiaali- ja terveyspalveluista, koska sieltä ei pystytä niitä saamaan.

4.4.4 Hallintokulujen pienentäminen

Hallintokulujen pienentäminen esitetään eri sanamuodoin keinoksi talouden tasapainottamiseen. Käytettiin myös numeraalisia perusteluja, eli määrällistämistä, retorisenä keinona kertomaan, miten paljon säästettäisiin apulaispormestarista luopumalla. LEAN-ajattelu tuotiin esiin esimerkkinä siitä, miten hallintokuluihin olisi mahdollista vaikuttaa. Esitetään, että ”mikään” ei korvaa johtamista ja toiminnallista tehostamista.

Mikään ei kuitenkaan korvaa johtamista ja toiminnallista tehostamista. Säästöt tarjoavat vain puitteet hyvälle esimiestyölle, rakenteiden uudistamiselle ja laadukkaalle johtamiselle. (Sasi, Kokoomuksen, KD:n ja RKP:n valtuustoryhmä)

Edellä esitin, että henkilöstön irtisanomisten välttäminen oli arvovalinta monen puhujan mukaan. Kuitenkin esitettiin myös, että henkilöstöön puuttuminen tulisi voida myös olla talouden tasapainottamisen keinona. Tässä käytetään retorisenä keinona tosiasia-puhetta sanomalla ihan suoraan ”se on tosiasia”. Palkkamenojen ollessa yli puolet menoista todetaan, että niiden ulkopuoliset säästöt ovat pieniä käyttämällä metaforaa juustohöylästä. Poliitiikasta puhutaan ikään kuin se olisi aktiivinen yksittäinen toimija joka haluaa tai ei halua jotakin. Puhuja itse valtuutettuna on osa politiikkaa, mutta silti hän haluaisi puuttua henkilöstöön, eli asiasta ei olla samaa mieltä koko ”politiikassa” ja puhuja tulee tällä tavoin korostaneeksi omaa eriävää mielipidettään tulkitsemastaan yleisestä mielipiteestä. Virkamiesten osalta todetaan, että hekään eivät halua puuttua, koska on ”mukava kun on paljon alaisia”.

Se on tosiasia, et meidän pitää pystyä pienemmällä porukalla jatkossa hoitaa nää julkisen sektorin asiat ja kun meidän menoista suurin osa, yli puolet, on palkkamenoja. Jos niihin ei voida kajota niin nämä kuulostaa nämä tämmöset säästöt niinku juustohöylältä ja taksojen ja maksujen korotukset ikäviltä. Niiltä voitaisiin vältyä, kun saataisiin henkilöstörakenne niinku oikeeks. Mä väitän, että meillä tässä asiassa olis työtä tehtävänä, mutta politiikka ei näköjään halua sitä, se ei halua puuttuu henkilöstöön. Sen vähemmän virkamiehet haluaa puuttua henkilöstöön, kun onhan se mukava kun on paljon alaisia. (Schafeitel, Tampereen puolesta)

Esitetään, että toiminnan tehostamisen tulisi kohdistua johtamiseen työntekijöiden sijaan. Todetaan, että ”etenkin hoiva- ja ihmissuhdetyössä” näin olisi toimittava. Työntekijöiden kohdalla ”ei ole yhtään enempää varaa”, eli käytetään ääri-ilmaisua ”yhtään”. Puhuja vetoaa siihen, että tämän seikan kyllä tietää, mikäli on palveluiden arkeen tutustunut. Tässä siis vedotaan asiantuntijuuteen ja konsensukseen.

Toiminnan tehostamista edellytetään useassa kohdassa ja niiltä osin on olennaista keskittyä johtamisen parantamiseen. Työntekijöiden kuormittamiseen etenkin hoiva- ja ihmissuhdetyössä ei ole yhtään enempää varaa. Tämän tietää, jos on tutustunut Tampereen palveluiden arkeen sosiaaliasemilla, lastensuojelussa, päihde- ja mielenterveyspalveluissa, kotihoidossa tai terveyspalveluissa. (Alppi, Vasemmistoliitto)

4.4.5 Nekalan kirjaston lakkauttaminen

Nekalan kirjasto on kokoukseen tuodun esityksen ainoa yhdelle alueelle kohdistuva toimi. Siitä puhutaan kokouksen aikana erittäin paljon suhteessa siihen, että asiaan luvattiin palata myöhemmin heti kokouksen alussa pidetyssä pormestarin puheessa ja lisäksi kyseessä on pieni summa koko ohjelmassa. Esitettiin, että kirjaston lakkauttaminen ikään kuin ”antaa kasvot” talouden tasapainottamisohjelmalle. Tässä tulee hyvin esiin yleisö-suhde. Valtuutetut vastaavat yleisön, eli kaupunkilaisten ja mahdollisten äänestäjien, pyyntöön puhua kirjaston säilyttämisen puolesta. Tuotiin eri sanoin esiin, kuinka itselle ja omalle puolueelle tämä kirjaston lakkauttaminen oli erittäin tärkeä asia. Tässä on käytössä retorisenä keinona etäännyttäminen omista intresseistä.

Tämä oli meille demareille ihan kynnyksysymys. (Gustafsson, SDP)

Kaikki eivät pitäneet siitä, että Nekalan kirjastosta puhuttiin niin paljon. Mielestäni tämä oli havaittavissa videolla elokielestä, mutta osa toi sen myös sanallisesti esiin. Todetaan, että Nekalan kirjasto on ”marginaalisen pieni summa” ja ”haljotaan hiuksia, salin siltä puolen”. Salin siltä puolen tarkoittaa tässä kohtaa valtuustosalin vasenta laitaa ja viittaa Vasemmistoliittoon, jonka valtuutetut siellä istuvat.

Kirjastosta käydyssä keskustelussa oli retorisenä keinona runsaasti käytössä puhujakategorioiden oikeuttaminen. Puhujakategoriolla oikeuttaminen ilmenee esimerkiksi seuraavissa ilmauksissa: ”kirjaston ystävänä”, ”kirjastossa lapsuuteni viettäneenä”, ”oli minulle ensimmäinen kosketus sivistykseen”.

Esitettiin, että ”jokainen meistä tietää kirjaston merkityksen”. Tässä on kyse ääri-ilmaisun käyttämisestä ja korostetaan sanaa jokainen. Nekalan kirjaston lakkauttamisen poistamista listalta perustellaan kirjaston hyvinvointia lisäävillä vaikutuksilla.

On äärimmäisen ikävää, että 67 vuotta toiminut Nekalan kirjasto on yksi osa talouden säästötalkoita. Kuten eräs kuntalainen toteaa: Nekalan kirjasto on varsin hyvä

esimerkki siitä, miten pienillä kustannuksilla on vuosien saatossa saavutettu mittaamattoman paljon hyvinvointia. Lopettamispäätös aiheuttaisi pahoinvointia, johon Tampereen kaupungilla tuskin on varaa. (Vallin, Perussuomalaiset)

Nekalaa kuvattiin alueena, jossa sosio-ekonomiset tekijät puoltavat kirjaston säilyttämistä. Todetaan, että tällaisia tekijöitä ei aina huomioida, kun ”mietitään vain mitä jää viivan alle”. Viivan alle jääminen viittaa talouden lukuihin keskittymiseen ja rinnastamalla se sosio-ekonomisten tekijöiden huomioimiseen todetaan taloudesta puhuessa myös sosiaalisten tekijöiden olevan tärkeää huomioida.

Valtuutetut käyttivät puheenvuoroja menettelytavoista Nekalan kirjaston lakkauttamiseen liittyen. Osan mielestä kohta tulisi poistaa ohjelmasta, koska mitään ei säästetä, mikäli ensin lakkautetaan ja sitten taas perustetaan. Tätä halutaan korostaa painottamalla, että ”jokainen” tämän ymmärtää.

Jokainen ymmärtää, että me ei säästetä yhtään mitään sillä. (Porttikivi, Vasemmistoliitto)

4.4.6 Investointikatto

Tampere tarvitsee kattavan investointikaton sekä hankkeiden priorisointia eli suomeksi niiden karsintaa. Alijäämästä päästään, mikäli vuosittaiset nettoinvestoinnit puolitetaan nykyisestä noin 100 miljoonaan. Talouden tasapainottamisessa, kolmen vuoden aikana, kysymys olisi 40 miljoonan sijaan lähes 500 miljoonasta. (Raevaara, Vaihtoehto Tampere)

Kuten jo edellä mainitsin, niin tässä kokouksessa puhuttiin myös investoinneista, vaikka tarkoitus oli keskittyä käyttötalouteen. Numeroita käyttämällä ja myös ei-numeerisella määrällistämällä perusteltiin sitä, että Tampere tarvitsee investointikaton. Edellä olevassa sitaatissa sanotaan suoraan, että alijäämästä päästään investointikaton avulla eroon. Esitetään, että tällöin talouden tasapainottamisessa puhuttaisiin paljon suuremmista summista kuin nyt ollaan puhumassa. Velan ottamisesta puhuttaessa veronmaksajat ovat yleisöä, jolle puhe osoitetaan: ”iso riski veronmaksajille”. Puhujakategorialla oikeuttaminen on käytössä retorisenä keinona: velasta puhutaan ”yrittäjän” asiantuntemuksella.

Ajattelin yrittäjänä saarnata velan vaaroista. (Vallin, Perussuomalaiset)

Investointikattoon liittyvään puheeseen kohdistuvassa kriittisessä kommentissa käytetään retorisenä keinona liioittelevaa esimerkkiä, jossa ei rakenneta taloa vaan asutaan teltassa. Tällä halutaan kuvata sitä, että investointeja tarvitaan. Puhuja käyttää numeraalista ilmaisua ”vaikka 500 miljoonaa” joka on sama luku, jota toinen valtuutettu on käyttänyt aiemmin investointikattoon liittyen, eli hänen voisi ajatella suuntaavansa puheensa erityisesti tälle toiselle valtuutetulle.

Sitä mä pidän vastuuttomana puheena, että voitaa säästää vaikka 500 miljoonaa kun ei investoida. Kyllähän seki tulee halvaksi, jos asuu teltassa eikä rakenna taloa, mutta ei se silti kannata. (Stenhäll, Vihreät)

Kriittisistä kommentista huolimatta investointien myönnetään kuitenkin olevan osa kokonaisuutta ja niihin sanotaan myös kohdistuvan säästöjä myöhemmin. Siitä vaikuttaisi olevan konsensus valtuutettujen keskuudessa, että investoinneista olisi tärkeää puhua, ja eri mieltä ollaan vain siitä, milloin tätä keskustelua käydään.

Käyttötaloussäästöt ovat vain osa kokonaisuutta. Investointeja käsitellään läpi myöhemmin kuluvana vuonna. Nyt käsiteltyjen vaikeiden käyttötaloussäästö päätösten ohella tullaan käymään läpi kaikki investoinnit. Myös investointien osalta joudutaan säästämään ja tekemään vaikeita ratkaisuja. (Sasi, Kokoomus)

4.4.7 Muita keinoja

Talouden tasapainottamisen keinoksi esitetään ikääntyneiden palvelutarpeen ennakointi. Tässä keskustelussa käytetään retorisenä keinona tarinallisuutta. Valtuutettu kertoo tarinan siitä mitä hänen tuntemalleen vanhukselle tapahtui. Tässä yhteydessä korostuu se, että ikääntyneiden hoidon tulee tapahtua ”oikeaan aikaan oikeassa paikassa”. Korostetaan kustannusten lisääntyvän, jos liian huonokuntoiset vanhukset joutuvat asumaan kotonaan ja kuormittavat erikoissairaanhoidoa. Puheessa esitetään, että ikääntyneiden määrän kasvuun tulisi varautua siitä huolimatta, että sote-palvelut mahdollisesti siirtyvät maakunnalle. Puhuja pitää tärkeänä, että ”koko ajan” pidettäisiin tämä asia mielessä, eli käyttää ääri-ilmaisua.

Pidän tärkeänä myös, että koko ajan pidämme mielessä sen, että ikääntyneiden määrä tulee tosiasiallisesti kasvamaan ja myöskin heidän palvelutarve tulee kasvamaan Tampereella. Ja meillä on ikääntyneitä kuntalaisina siitä huolimatta, vaikka sote-palvelut siirtyisivät maakunnalle. Ja tähän toivon, että meillä olisi ennakointia. (Pursiainen, KD)

Työllisyyden parantamisesta keinona talouden tasapainottamiseen toivotaan konkreettisten toimenpiteiden esittämistä. Puheenvuoron alussa mainitaan, että pormestarikin otti esiin asian, eli puhuja vahvistaa sanomistaan sillä, ettei ole yksin tätä mieltä.

Pormestari otti avauspuheenvuorossaan tän työllisyyden kehittämisen tärkeänä asiana. Ja se onkin, että sitä kautta saadaan verokertymää ja näitä monia hyviä asioita mitä täällä on tuotu esille, niin sillä verokertymällä pystytään toteuttamaan. Mut sitten tuota itse ohjelmaa, kun olen lukuun, niin hirveen monessa kohtaa ainakaan suoraan sitä ei miten työllisyyttä parannetaan sitä ei mainita. (Höyssä, Kokoomus)

Keinoksi talouden tasapainottamiseen tuotiin esiin myös kolmannen sektorin tekemä työ ja kaupungin avustuksien jatkuminen järjestöille todettiin olevan tärkeää ja järkevää. Tässä yhteydessä oli retorisen keinona partiolaisen puhujakategorialla oikeuttaminen. Partiolaisena siis otettiin esiin kolmannen sektorin tekemä hyvä työ ja kaupungin rahan säästyminen esimerkiksi partion tai muiden järjestöjen tekemän työn ansiosta. Tässä puhuja toteaa asian olevan ”kaikille” selvää, eli retorisenä keinona on myös tosiasiapuhe ja ääri-ilmaisu.

Lopuksi näin partioviikkona ja partiolaisena voin kertoa, ja uskon, että kaikille on selvää, että esimerkiks viikonloppu metsässä tukee nuorten mielenterveyttä ja ehkäisee syrjäytymistä, joka maksaa noin muutaman euron per henkilö. (Backman, Vihreät)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli vastata kysymykseen, miten kunnan talouden tasapainosta puhutaan kaupunginvaltuuston kokouksessa. Aineistona oli Tampereen kaupunginvaltuuston kokous ja tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysi, tai tarkemmin sen alle kuuluva retoriikan analyysi. Olin kiinnostunut siitä miten kuntapoliitikot puheessaan käyttävät retorisia keinoja ja miten puheessa rakennetaan kuvaa talouden tasapainosta.

Kaupunginvaltuutetut puhuivat Tampereen talouden tilasta tai tasapainosta ristiriitaisesti jakautuen kahden kategorian kannattajiin. Toisaalta puhuttiin kaupungin olevan ”suossa”, eli tilanne kuvattiin huonona. Samanaikaisesti taloudellisen tilanteen esitettiin olevan hallinnassa. Talouden tasapainottamisen tarpeen välttämättömyys näyttäytyi puheessa kuitenkin yhteisesti jaettuna todellisuutena. Kokouksessa käsiteltiin virallisesti Tampereen talouden tasapainottamisohjelmaa, mutta kaikki eivät halunneet puhua talouden tasapainottamisohjelmasta. Erilaisin perustein esitettiin, että sen sijaan tulisi puhua säästöohjelmasta, tehostamisohjelmasta tai sopeuttamisohjelmasta.

Aiemmassa talouden tasapainoon liittyvässä tutkimuksessa, jota olen esitellyt luvussa kaksi, mittaaminen, tilinpäätöstiedot ja erilaiset talouden tunnusluvut ovat vahvasti esillä. Tässä tutkimukseni kohteena olevassa valtuutettujen puheessa nämä asiat tulivat jossain määrin näkyviin, mutta pääsääntöisesti talouden tasapainoa kuvattiin muunlaisella puheella.

Retorisista keinoista määrällistäminen, metaforat ja puhujakategorioilla oikeuttaminen olivat erityisen paljon käytössä löytämistäni retorisista keinoista. Määrällistäminen oli sekä numeraalista että ei-numeraalista. Määrällistämistä käytettiin jonkin verran siinä yhteydessä, että puhuttiin talouden luvuista, eli esimerkiksi tilinpäätöksen luvuista. Kuitenkin tällaista määrällistämistä oli melko pieni osuus.

Aineistossa esiintyneet metaforat olivat kuvaavia ja jonkun valtuutetun käyttämiä metaforia hyödynnettiin myöhemmin muiden puhujien puheessa. Esimerkiksi suo-metaforan käyttöä jatkettiin, kun haluttiin kumota aiemmin esitetty väite. Samoin pettuleipä-metaforaa taloudellisen tilanteen kuvaajana käytettiin uudestaan ja täydennettiin liittämällä siihen vielä metaforat kermakakku ja ruisleipä kuvamaan muita mahdollisia taloudellisia tilanteita.

Puhujakategorioilla oikeuttaminen retorisenä keinona sisälsi hyvin eri tyyppisiä kategorioita. Köyhän ja partiolaisen puhujakategoriat olivat ehkä yllättävimmät niistä, tai en ainakaan itse olisi ehkä ajatellut ensimmäisenä näitä valtuuston kokouksessa otettaviksi rooleiksi. Köyhänä puhuminen

ensisijaisena yleisönä muut köyhät, on kuitenkin varmasti sopiva retorinen keino. Samalla tavalla kuin vanhempien ollessa yleisönä voi olla vakuuttavinta puhua heille vanhemman kategoriasta käsin. (Jokinen 1999).

Keskityin retorisuuteen tässä tutkimuksessa, mutta responsiivisuus on silti vahvasti läsnä tämän tyyppiselle aineistolle ominaisesti. Valtuutetut reagoivat jatkuvasti toistensa sanomisiin. Toisinaan puheessa viitataan suoraan siihen henkilöön, jonka puheeseen reagoidaan, mutta toisinaan sitä ei ääneen sanota. Kuitenkin se on löydettävissä usein siten, että puhuja käyttää täsmälleen samaa ilmausta kuin aiempi puhuja on käyttänyt. On tietysti mahdollista, että joissakin kohdissa kyse on sattumasta eikä tulkinta ole silloin oikea. Joka tapauksessa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa valtuutetut muodostavat yhteistä todellisuutta Tampereen talouden tasapainosta.

Suhde yleisöön näyttäytyy puheessa ja eri yleisölle erityisesti suunnattua puhetta on mahdollista tunnistaa. Puheessa saatetaan suoraan viitata kohdeyleisöön, jota erityisesti halutaan vakuuttaa. Valtuutetut kohdistivat puheensa toisinaan selvästi muille salissa oleville, ja toisinaan taas enemmän kuntalaisille, jotka mahdollisesti ovat myös heidän äänestäjiään.

Poliittisen ideologian vaikutukset talouden tasapainottamisen keinoihin olisivat ehkä tulleet paremmin esiin jossakin toisenlaisessa tilanteessa. Tässä keinot olivat valmiiksi jo päätetty ja tarkoitus oli ne hyväksyä mielipide-eroista huolimatta. Kuitenkin tässäkin oli havaittavissa, että esimerkiksi veroprosentin korottamista kannattivat oikealle vasemmalle mielletyt puolueet, kun taas oikealle mielletyt sitä vastoin, tuottivat puheella vahvasti veroprosentin ennalleen jättämisen paremmuutta.

Kategorisointi populismiksi tai vähävaraisten puolustamiseksi oli keskeinen elementti valtuutettujen puheessa asiakasmaksujen korottamiseen liittyvässä keskustelussa. Erityisesti Vasemmistoliiton valtuutetut tulivat kategorisoiduksi populisteiksi muiden valtuutettujen taholta. Puheessa syntyi juuri sellainen tilanne, mihin kategorisoinnilla pyritään, eli tapahtuu määrittelyä asioiden hyvydestä tai huonoudesta. Vasemmistoliitto haluaa painottaa kyseessä olevan vähävaraisten puolustamisen, eli vetoaa sellaiseen melko yleisesti hyväksytyyn arvoon, mitä on vaikea vastustaa. Muiden puhujien taholta taas samaa puhetta määritellään negatiiviseen sävyyn pelkäksi populismiksi, ja Vasemmistoliiton valtuutettuja syytetään kokouksessa myös riidan haastamisesta.

Oikeudenmukaisuus tuli esiin puheessa. Sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus näkyi keskustelussa, jossa ehdotettiin talouden tasapainottamisen keinoksi investointikattoa. Seuraavan sukupolven todettiin kärsivän siitä, jos nyt otetaan liikaa velkaa. Oikeudenmukaisuuteen viitattiin

siinä yhteydessä, että veroprosentin korottamista olisi pidetty oikeudenmukaisempaan ratkaisuna kuin joitakin muita vaihtoehtoja.

Lamapuhetta koskevassa tutkimuksessa on aiemmin todettu puolueiden välisten ristiriitojen katovavan ja poliitikkojen muodostavan asetelman me vastaan huono taloudellinen tilanne (Rae ja Drury, 1993). Tässä tutkimuksessa on havaittavissa jotain samaa poliitikkojen puheessa jossain määrin. Tässä on kuitenkin erityinen tilanne, koska ohjelman hyväksyminen ja pormestarikoalitio pakottavat olemaan jossain määrin samaa mieltä. Ollaan tilanteessa, jossa tavoitteena on saada hyväksyttyä yhteisesti sovittu ohjelma ja siten erilaisten mielipiteiden esittäminen ei ole suotavaa.

Poliitikkojen vastuu, ja myös vastuun pakoilu olivat esillä puheessa. Toiminnan läpinäkyvyyden vaatimus yhdistettynä vastuun pakoiluun synnyttävät erilaisia strategioita poliittiseen päätöksentekoon (Hood 2007). Tässä tutkimuksessa vastuun pakoiluksi nimettiin suoraan valtuutettujen puheessa pieniin asioihin takertuminen ja niillä politikointi. Tulosteni perusteella valtuutettujen puheessa ilmeni vaatimusta toiminnan läpinäkyvyydelle ja perusteluissa mainittiin demokratian toteutuminen. Joissakin puheenvuoroissa esitettiin, että talouden tasapainottamisohjelman laatiminen on ollut kiitettävän avointa, kun taas toisissa puheenvuoroissa toivottiin, että jatkossa avoimuutta olisi huomattavasti enemmän.

Retorisena keinona vastuuta koskien käytettiin aineistossani liittoutumisasteen säätelyä. Sen avulla puhuttiin omaa vastuuta pienemmäksi. Puhujakategorioita vaihtamalla syntyi myös erilaisia vastuun ottamiseen liittyviä asetelmia. Opposition edustajan puhujakategorian tekee puhujasta helpommin sivustaseuraajan, jolla ei ollut mahdollista olla aktiivisena toimijana tehtyihin ratkaisuihin siinä määrin kuin joillakin muilla poliitikoilla. Mahdolliseen valtuutettujen syyllisyyteen talouden tasapainottamisen tarpeeseen otettiin kantaa vasta-argumentilta suojautumisella. Valtuutettujen puheessa korostui, että tällä hetkellä valtuutettuina olevat eivät ole syyllisiä talouden tasapainottamisen tarpeeseen. Syiksi esitettiin aiemmin tehdyt poliittiset päätökset ja tosiasia-puheella rakennettiin myös kuvaa siitä, kuinka tietyt asiat vain tapahtuivat, eikä sille voinut mitään.

On kiinnostavaa pohtia, miten erilainen suhde velkaan valtuutettujen keskuudessa vallitsee. Toisille velkaantuminen on puheella tuotettavan kuvan perusteella ehdottoman negatiivinen ja vältettävä asia, kun taas toisille velan ottaminen näyttäytyy puheessa melko neutraalina keinona talouden hoitamiseen.

Aiempi talouden tasapainoa koskevassa tutkimuksessa on todettu, että palvelut, tulot, velat on käytävä läpi, kun halutaan tasapainottaa talotta ja miettiä keinot niihin vaikuttamiseksi (Navarro-Galera ym. 2016). Nämä kaikki edellä mainitut tulivat käsitellyiksi valtuutettujen puheessa Velan ja investointien

nähtiin niin selvästi kuuluvan kunnan talouden tasapainoon, ettei haluttu puhua talouden tasapainottamisesta pelkästään käyttömenojen osalta, vaikka niin oli kyseisessä kokouksessa sovittu puhuttavaksi. Haluttiin korostaa, ettei talouden tasapainottamisen keinona voi olla vain säästöt, vaan on mietittävä myös tulojen lisäämistä.

Talouden tasapainottamisen keinoja käsiteltiin puhumalla samalla paljon arvovalinnoista. Sanaa arvovalinta toistettiin useasti. Lähinnä arvovalintoja koskevaa puhetta oli niihin asioihin liittyen, joihin säästötoimenpiteitä ei kohdistettu talouden tasapainottamisohjelmassa. Lapset, nuoret, koulutus ja omaishoito mainittiin asioina, joihin ei nyt kohdistu säästöjä, eikä jatkossakaan pitäisi kohdistua useamman puheenvuoron mukaan. Tulos on saman suuntainen kuin Tanskan leikkauksia ja politiikkaa koskevassa tutkimuksessa, jossa haluttiin vähiten kohdistaa leikkauksia lapsiin, nuoriin, vammaisiin ja haavoittuvassa asemassa oleviin aikuisiin, sekä antaa lisää rahaa kouluille (Houlberg ym. 2016).

Perelmanin (1996) mukaan yleispätevillä arvoilla on tärkeä rooli argumentaatiossa. Aineistossani valtuutettujen puheessa ilmeni tällaisia yleispäteviksi luokiteltavia arvoja. Tällaisia voisivat olla lasten ja nuorten etujen korostaminen ja vanhusten oikeus olla jäämättä heitteille, sekä myös köyhien mahdollisuuksien turvaaminen terveydenhuoltoon. Demokratian toteutuminen nähtiin myös yleispätevänä arvona tässä Suomen kuntatalouden kontekstissa, joissa valtuutetut ovat saaneet asemansa demokraattisesti äänestäjien tekemillä valinnoilla ja heidän tehtävänä on edustaa kuntalaisia.

Supistamisen strategialla tarkoitetaan, että vähennetään kunnan roolia siinä mitä palveluita tarjotaan ja kenelle tarjotaan (Hastings ym. 2015). Aineistossani kaupunginvaltuutettujen kommentteissa esiintyy tällaiseen strategiaan sopivaa puhetta ja kirjaston lakkauttaminen on esimerkki tästä. Puheenvuoroissa tuodaan esiin huolta siitä, millaisia sosiaalisia ongelmia Nekalan lähikirjaston puuttuminen voisi tuoda alueen asukkaille. Valtuutetut ottivat erityisen paljon kantaa kirjaston lakkauttamiseen ja korostivat demokratian toteutumista, mutta myös sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Puheessa Nekalan asuinalue näyttäytyy alueena, jossa kirjastoa tarvitaan mahdollisesti jopa enemmän kuin muilla alueilla, mutta todetaan kirjaston lakkauttamisen olevan ainoa tietyn alueen asukkaisiin kohdistuva säästötoimi.

Tehokkuuden strategiassa vähennetään kustannuksia palvelutason muuttumatta (Hastings ym. 2015). Omassa aineistossani käytetään paljon tämän strategian alle sopivia puheenvuoroja. Osa kaupunginvaltuutetusta haluaisi säästöohjelman tai tasapainottamisohjelman sijaan ehdottomasti puhua tehostamisohjelmasta ja tehokkuuden lisäämiseen kustannusten vähentämiseksi tehdään useita

ehdotuksia. Puheessa korostui, että tehostamista pitäisi kohdistaa nimenomaan hallintoon perustason työntekijöiden sijaan.

Investoinnin strategialla tarkoitetaan toimia, joilla autetaan vähentämään palvelujen tarvetta tai kustannuksia tulevaisuudessa (Hastings ym. 2015). Esimerkiksi teknologiaan investointi voi olla tällainen keino. Aineistonani olleessa kaupunginvaltuuston kokouksessa ilmenee puheessa investoinnin strategia rahan lisäämisenä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin. Valtuutettujen keskuudessa tuntui vallitsevan konsensus siitä, että tällainen investointi on tasapainottamisohjelman parhaita asioita ja sen uskottiin tuovan säästöjä tulevaisuudessa.

Olen pohtinut tutkimusprosessini aikana, miten valtuutettujen puhe kuntatalouden tasapainosta mahdollisesti olisi ollut erilaista tilanteessa, jossa olisi ollut tilaisuus vahvemmin tuoda omia ja puolueen mielipiteitä esiin. Olisi ollut mielenkiintoista päästä kuuntelemaan keskusteluja, joissa Tampereen talouden tasapainottamisohjelmaa valmisteltiin kuukausien ajan. Tässä keskustelussa olisi varmasti tullut hyvin esiin eri puolueiden mielipiteet ja kamppailut erilaisten vaihtoehtojen välillä.

Tässä tutkimuksessa on jossain määrin rajoitteena se, että aiempaa samankaltaista tutkimusta ei ole löytynyt mihin tätä tutkimusta voisi vertailla. Tietenkin se on myös samalla vahvuus, koska olen voinut siinä mielessä tuottaa erilaista tietoa kuin aiemmin tehty tutkimus. Poliitikkojen puheessa talouden tasapainoa kuvataan hyvin värikkäasti erilaisia metaforia käyttämällä ja numeroilla on vain hyvin vähän tilaa siinä keskustelussa.

Euromäärät eivät määrittele sitä mistä halutaan valtuuston kokouksessa eniten puhua, mistä hyvänä esimerkkinä tässä tutkimuksessa Nekalan kirjaston lakkauttamisesta puhumiseen käytetty aika suhteessa siihen kuinka marginaalisen pienestä summasta on kyse koko tasapainottamisohjelman kannalta. Tässä tapauksessa kuntalaiset ovat toivoneet niin paljon muutosta asiaan, että poliitikot haluavat vastata yleisönsä ja edustamiensa kuntalaisten toiveeseen. Kokouksessa tosin yritetään ottaa esiin myös euromääräisesti isoja asioita esiin, mutta niistä puhumista rajataan, koska kyseisen kokouksen on sovittu keskittyvän käyttötalouteen.

Kuntapäätäjien puheesta talouteen liittyen on ainakin Suomen kontekstissa tehty tutkimusta niin vähän, että sille voisi olla tilausta jatkossa. Useimmiten kuntapolitiikassa asiat ovat jo hyvin pitkälle valmisteltuja siinä vaiheessa, kun ne tuodaan valtuuston kokoukseen. Jatkossa voisi olla mielenkiintoista ja tärkeää tietoa antavaa päästä tutkimaan puhetta, joka on tapahtunut asioiden valmistelun aikana jo ennen niiden tuomista kaupunginvaltuuston kokoukseen. Tällöin puhujina olisivat hallituksen ja lautakuntien edustajat, sekä virkamiehet

LÄHTEET

- Aarrevaara ja Stenvall 2007. *Julkinen politiikka ja demokratia*. Teoksessa Harisalo, R., Aarrevaara, T., Stenvall, J. & Virtanen, P. 2007. *Julkinen toiminta - julkinen politiikka*. Tampere: Tampere University Press.
- Billig, M. 1987. *Arguing and thinking: A rhetorical approach to social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Billig, M. 1991. *Ideology and opinions: Studies in rhetorical psychology*. London: Sage.
- Brusca, Manes Rossi & Aversano 2015. *Drivers for the Financial Condition of Local Government: A Comparative Study Between Italy and Spain*.
- Burr, V. 2003. *Social constructionism*. 2. ed. London: Routledge.
- Garcia-Sanchez, I.M., Mordan N. & Prado-Lorenzo J.M. 2012. *Effect of the Political System on Local Financial Condition: Empirical Evidence for Spain's Largest Municipalities*. Public Budgeting & Finance, 2012, Vuosikerta / Sarjan osa 32, Numero 2
- Fairclough N. 1992. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Hajer, Maarten A. 1995. *The Politics of Environmental Discourses. Ecological Modernization and the Policy Press*. Oxford University Press, Oxford.
- Hastings A, Bailey N., Gannon M., Besemer K. & Bramley G. 2015. *Coping with the Cuts? The Management of the Worst Financial Settlement in Living Memory*. School of Social and Political Sciences, University of Glasgow, Glasgow, UK, School of Energy, Geosciences, Infrastructure and Society, Heriot-Watt University, Edinburgh, UK. Local Government Studies, 2015 Vol. 41, No. 4, 601–621.
- Houlberg, K., Olsen, A., Leth, P. & Holm, L. 2016. *Spending and cutting are two different worlds: experimental evidence from Danish local councils*. Local Government Studies, 03003930, Oct2016, Vol. 42, Issue 5
- Häikiö L. ja Mikola E. 2014. *Merkitysten muodostuminen politiikkaprosesseissa: päästökaupan kansalliset kamppailut ja tarinalinjat*. Teoksessa *Tulkinnan mahti: johdatus tulkitsevaan politiikka-analyysiin* Häikiö, Liisa; Leino, Helena Tampere University Press 2014.
- Jokinen, A. 1999. *Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin*. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 54–97.
- Jokinen, A. 1999. *Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen*. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 54–97.
- Jokinen, A. 1993. *Poliitikkojen puheet puntarissa – kaupunginvaltuutettujen asunnottomuuspuheiden retoriikka*. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 189-226.
- Jokinen, A. & Juhila, K. 1999. *Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta*. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere, 54–97.

- Jokinen Arja & Juhila Kirsi 1996. *Merkitykset ja vuorovaikutus - poimintoja asunnottomuuspuheiden kulttuurisesta virrasta*. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis, ser A, vol. 510, 260 s. (artikkeliväitöskirja)
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere.
- Klamer, A., McCloskey, D. N. & Solow, R. M. 1988. *The consequences of economic rhetoric*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kuntalaki 2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>.
- Kuntaliitto 2015. <https://www.kuntaliitto.fi/yleiskirjeet/2015/uusi-kuntalaki>.
- Laesterä, E. 2010. *Finanssiriskit Suomen kunnissa*. Tampere University Press.
- Laesterä, E. 2012. *Inhimillinen kuntatalous ja talouden tasapainottaminen*. Teoksessa Sinervo, L-M. & Vakkuri, J. (toim.) *Inhimillinen kuntatalous*. Kunnallistalouden emeritaprofessori Tuija Rajalan juhlakirja. Tampereen yliopisto.
- Meklin, P. & Pukki, H. 2016. *Kuntien kirjanpidollinen ja rahoituksellinen tasapaino -tasapainon tulkintaa*. Uutta ARTTU2-ohjelmasta. ARTTU2-tutkimuohjelman julkaisusarja nro3/2016. Suomen kuntaliitto, Helsinki.
- Navarro-Galera, Rodríguez-Bolívar, Alcaide-Muñoz & López-Subires 2016. *Measuring the financial sustainability and its influential factors in local governments*.
- Oulasvirta, L. 2012. *Inhimillinen kuntatalous ja talouden tasapainottaminen*. Teoksessa Sinervo, L-M. & Vakkuri, J. (toim.) *Inhimillinen kuntatalous*. Kunnallistalouden emeritaprofessori Tuija Rajalan juhlakirja. Tampereen yliopisto.
- Perelman, C. 1996. *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.
- Potter, J. 1996. *Representing reality: Discourse, rhetoric and social construction*. London: Sage.
- Rae, J., & Drury, J. 1993. *Reification and Evidence in Rhetoric on Economic Recession: Some Methods Used in the UK Press, Final Quarter 1990*. *Discourse & Society*, 4(3), 329–356.
- Rivenbark, W., Roenigk, J. & Allison, G. 2010. *Conceptualizing Financial Condition In Local Government*. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, Vol. 22 Issue: 2, pp.149-177.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 17.11.2018.
- Savonlahti S. 2014. *Mörkö valtuustosalissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Shotter, J. 1993. *Conversational Realities: Constructing Life Through Language*. Thousand Oaks, CA, Sage
- Sinervo L-M. 2011. *Kunnan talouden tasapaino monitulkintaisena ilmiönä*. Acta Universitatis Tamperensis. Tampere University Press.
- Sinervo L-M. ja Meklin P. 2017. *Riittävätkö tulevaisuuden kunnan rahat?* Teoksessa Nyholm I., Haveri A., Majoinen K. & Pekola-Sjöblom M. *Tulevaisuuden kunta*. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Steccolini, I., Jones, M. & Saliterer, I. 2017. *Governmental financial resilience: International perspectives on how local governments face austerity*. First edition. Bingley, UK: Emerald Publishing.

Stoker, G. 2012. *The political environment and localism: what future?* Teoksessa Graham. S. (toim.) *In housing 2020: Six views of the future for housing associations*. 7-22. Coventry: Orbit Group.

Tampereen kaupunki. 2018.

https://www.tampere.fi/tampereenkaupunki/ajankohtaista/tiedotteet/2018/04/05042018_2.html.

Taylor-Gooby, P. 2013. *The Double Crisis of the Welfare State and What to Do About It*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.